AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

SAYI : 626
18 HAZİRAN 1966
FİYATI : 125 KURUŞ

A.P. ANAYASA ÖNÜNDE

Cilt: XXXVI Yıl: 13 Sayı: 626

SAHİBİ VE BAŞYAZARI:

Metin Toker

YAZI İŞLERİNDEN SORUMLU
GENEL YAYIN MÜDÜRÜ

Kurtul Altuğ

MÜESSESE MÜDÜRÜ

Tacettin Tezer

BU SAYIDA YAZI KURULU :

İÇ HABERLER KISMI: Teoman Erel, Okay Göçer, Egemen Bostancı (İstanbul) — DIŞ HABERLER KISMI: T. Kemal — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tüli Sezgin, Hüseyin, Korkmazgil - TİYATRO: Naciye Fevzi, Lûtfi Ay - SİNEMA: Nijat Özön - YAYINLAR: Ilhami Soysal - MUSİKİ: Faruk Güvenç.

İstihbarat Tel: 107382

KAPAK KOMPOZİSYONU

SAN Organizasyon
Erkal Yavi

KARİKATÜR

Cem

KAPAK BASKISI

Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF

T.H.A. - Erdoğan Çiftler

KLİŞE

Doğan Klişe

ABONE ŞARTLARI

3 aylık (12 nüsha) 12.50 lira
6 aylık (25 nüsha) 25.00 lira
1 senelik (52 nüsha) 50.00 lira
Geçmiş sayılar 250 kuruştur.

İLAN ŞARTLARI

Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

DİZİLDİĞİ YER

Rüzgârlı Matbaa

BASILDIĞI YER

Hürriyet Matbaası • Ankara

BASILDIĞI TARİH

15.6.1966

AKİS

HAFTALIK AKTUALİTE DERGİSİ

RÜZGARLI SOK. No: 15
ANKARA-TEL : 11 89 92
P. K 582

Kendi Aramızda

Metin Toker Japon Başbakanı Ekselans Sato ile birlikte
Japonyadan sevgilerle

Bu hafta sizlere, Metin Tokerin gezi notlarını sunuyorum. Başyazarımız, Japon Hükümetinin davetlisi olarak, bundan bir süre önce Japonyaya gitti ve Uzak Doğunun bu esrarlı beldesini adım adım dolaştı. Tokerin ilginç gezi notlarını bu haftadan itibaren derginin orta kısmında, ilerde ciltlenip kitap yapılabilecek bir düzen içinde, hiç bir yerde çıkmamış resimlerle süslü olarak vermeğe başladık. Japonya izlenimleri, Japonyaya tarihi bir bakışla başlamaktadır. Toker yakından inceleme fırsatı bulduğu japon mucizesini o tatlı ve hareketli üslubuyla anlatmaktadır. Okuyucularımızın, bu seriyi de bundan öncekiler gibi zevkle, ilgiyle izleyeceklerini sanırım.

Japonyada bulunduğu süre içinde japon devlet adamlarıyla da görüşmeler yapan Toker, kalkman Japonyanın nereden nereye, hangi usûllerle geldiğini gözler önüne serecektir. Kalkınma edebiyatıma memleketimizde pek revaçta olduğu şu günlerde bu yazı serisinin büyük yankılar uyandıracağını kuvvetle ümid ediyorum.

Japonya izlenimlerinden sonra vereceğimiz kısa bir arayı müteakip, "İsmet Paşayla 10 Yıl"ın üçüncü kısınma başlıyacağız. Bu kısımda Metin Toker, İhtilâl idaresi içinde İsmet İnönüyü anlatacaktır.

AKİS bu hafta, gene önemli konularla elinizdedir. AKİS muhabirleri, Demireli Keban Barajının temel atma töreninde ve Adalet önünde İzlediler, "Adalet" ve "Hükümet" başlıklı yazılarda İktidarın Başının iki yönünü anlattılar: Bir yanda -geçmiş devirdeki gibi şatafatlı temel atmalar, öbür yanda, kanunu hiçe saymalar...

Saygılarımla

Kurtul Altuğ

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Cilt: XXXVI Sayı: 626 18 Haziran 1966

YURTTA OLUP BİTENLER

Meclis **Başkanı Ferruh Bozbeyli ve parti** temsilcileri **birarada**
İnsanlar konuşa konuşa anlaşabilirlermiş...

Millet

Sular durulmaz, dalgalanmadan

İktidar, 1966 Türkiyesini Muhalefete rağmen idare edemeyeceği gerçeğini anlamış mıdır, yoksa bu haftanın başında, Meclisteki siyasî partiler arasında varılan anlaşma bir basiretli Meclis Başkanının mı eseridir, önümüzdeki günlerin siyasî hayatımıza getireceği cevap budur.

Ferruh Bozbeylinin gayretiyle siyasî partiler ve bilhassa AP ile CHP arasında başlayan temaslar yeni değildir. Bozbeyli, Meclis mekanizmasının başında oturan adam sıfatıyla inadın Meclisi hiç çalıştırmayacağını çabuk görmüştür. Gayretlerine mukavemet ise, AP'nin "çetin ceviz"lerinden gelmiştir. Bunlar, iptidai bir zihniyetle, ama hislere hitap etmek kurnazlığını göstererek şöyle vaziyet almışlardır:

"— Yani hep, CHP'nin mi dediği olacak? Öyleyse, niçin iktidardayız? Millet, oyunu neden bize verdi?"

Bu temanın AP Grupunda tesir yapmaması imkansızdı ve yapmıştır da..

Buna mukabil Bozbeyli, müzakerelere CHP adına katılan Nihat Erimin şahsında anlayışlı bir muhatap bulmuştur. Erim, bundan aylarca evvel İnönünün gidip Demirele anlattığı tutumda olmuştur: Her şey sükunetle bir neticeye vardırılabilir, yeter ki yangından mal kaçırır gibi ve "zemin ve zaman faktörü" kaale alınmaksızın tek taraflı kuvvet denemelerine girişilmesin! Demirel bunu anlamamıştı. Daha doğrusu, o tarihte anlamamıştı ve Seçim Kanununu istediği gibi geçirebileceğini sanmıştı. Halbuki son kısmi senato seçimlerinin neticesi böyle bir kanunun hiç geçemeyeceğini ortaya koymuştur. Demirlin ısrarından vazgeçmesindeki ana sebeplerden biri de budur.

Türkiye için bitkisel hayat devri

Metin TOKER

Türkiye bugün, ileri gitmek zorunluğunda olan bir memlekettir. Bunun nedenleri üzerinde durmanın bir gereği yoktur. Sebepleri herkes biliyor. Herkes biliyor ve herkes söylüyor. Hele seçim zamanları.

İleri gitmenin, bazı heveslilerin tavsiyesinin aksine, hoplamalı, zıplamalı kalkınma hamleleriyle olmayacağı Türkiyede anlaşılmıştır. Memleketi bir darbeyle alacaksın, onu son sürat "çağdaş uygarlık düzeyi"ne kavuşturacaksın, her şey hemen, bir işaretle halledilecek, bu edebiyat, önce 14'ler, sonra Talat Aydemirin iki talihsiz darbe teşebbüsünü takiben moda olmaktan çıkmıştır. Zihinler daha sakin düşününce kalkınmanın yolu kendiliğinden belirmiştir: İyi bir plan, ciddi bir plân anlayışı, reformlardan korkmayan bir iktidar, devlet tecrübesine sahip bir ekip. Bunların yanında, meseleleri serbestçe tartışan bir kamuoyu.

Reformların lüzumu 1966 Türkiyesinde sosyal değil, ekonomiktir. Kalkınma yatırım demektir. Yatırım ise, para. Dış yardım, konsorsiyom, yabancı sermaye, kredi, bunların hepsinin başı, yatırımların iç fi nansman kaynaklarım bulmaktadır. Türkiye evvela, kendi kaynaklarım seferber edecektir, dışarıya ondan sonra bakacaktır. D.P. İktidarının bulduğu "Marshall yardımı çeşmesi" çoktan tarihe karışmıştır.

A.P.'nin ve onun Genel Başkanının iktidara nasıl, hangi hayallerle geldikleri hatırlardadır. Süleyman Demirel o tarihlerde Con Ahmedin devr-i daim makinesinin eşini keşfettiği inanandaydı. Piyasadan para çekilmiş ve saklanmıştı. Bu para milyarları buluyordu. A.P. ve Demirel iktidara yerleştiler mi Türkiyedeki bütün endişe bulutları dağılacaktı, kaçak paranın sahipleri bunu derhal döndürmeye başlayacaklardı, İsmet Paşanın "münkabız politikası" dolayısıyla yılda belki iki defa devreden sermaye bu sefer onbeş kere dönecekti, her dönüş yeni bolluk, bereket, devlet hazinesine giren para mânasına gelecekti. Böylece ne vergi reformuna lüzum kalacaktı, ne toprak reformuna.. Hattâ plân bile bir kenara itilecekti ve halk bol pilâva kavuşturulacaktı.

Bu görülmemiş ekonomik buluş, bir noktanın -bir pek küçük noktanın aksamasıyla iflas etmiştir: Anlaşılmıştır ki, öyle piyasadan kaçmış milyarlar yoktur! Nasreddin Hocanın tel örgüleri, önünden geçecek koyun olmadığından boş kalmıştır. Kanını böyle bir kaynaktan alacak liberal ekonomiye gelince, tabii o da suya düşmüştür. Bugünkü ekonomimizin bundan iki yıl önceki ekonomimizden daha liberal olduğunu iddia edebilmek için hiç hesap bilmemek lazımdır. Şimdi, beş yıllık plânla evvelden kararlaştırılmış işler, gene plan gereğince uygulanmaya başlanmıştır. Ama plan bazı reformları öngördüğünden ve bugünkü iktidarın bunları gerçekleştirme niyeti olmadığından kısa zamanda finansman güçlüklerinin uygulamayı da aksatacağından şüphe etmemek lazımdır.

Böylece Türkiye, A.P. İktidarının idaresinde bir bitkisel hayat devrine girmektedir. Bu devrede, D.P. devrindeki kadar rahat olmasa da bir takım şahısların kalkınacakları muhakkaktır. Ama milletçe kalkınma başka bir bahara kalmıştır.

A.P., iktidara geliş tabiatı yüzünden ikili bir handikapla karşı karşıyadır. Yapılması lazım geleni yapamayacaktır, çünkü seçimlerde başka davranışlara angaje olmuştur. Yapmak istediğini yapamayacaktır, çünkü karşısında memleketin sağlam kuvvetlerini ve seçmenin yüzde 44'ünü bulacaktır. Bu onu, iktidarda kaldığı süre bir hareketsizliğe mahkum etmektedir. Türkiye, tarihinin bu döneminde cesur, gerçekleri halka açık açık söyleyebilen, ekonomik sorunları oy avcılığını ön planda tutmaksızın ele alan ve hepsinden önemlisi, geniş dünya görüşü olan bir iktidara muhtaçken, tam bir talihsizlikle, kendisini bitkisel hayata itecek bir idarenin eline geçmiştir. Küçük hesaplar, bugün Türkiyenin kaçması lazım gelen tehlikedir. Halbuki Demirel İktidarına sadece bu hesaplar hakimdir.

Böyle bir durumun başka bir tehlikesi, kendisine bir "sebeb-i hikmet" bulmak mecburiyetinde olan Demirelin ve iktidarının huzursuzluk yaratacak sahalara el atmasıdır. Çok iktidar, ekonomik sahada bir iş yapamamasını örtmek için giriştiği bir takım tasarruflar neticesi batmış veya memleketini zararlı cereyanlara açmıştır. Bundan iki yıl önce kamuoyu ekonomik meseleleri ciddiyetle tartışırken, plancılarla maliyeciler finansman konusunu görüşürlerken, en verimli yol elbirliğiyle aranırken bugün basında da, siyasi çevrelerde de kısır çekişmelerden başka bir şeye rastlanmamaktadır. Bir memlekette plancılarla maliyecilerin iki ayrı görüş söylemeleri ne nisbette sıhhat alametiyse onların yerini sünnilerle alevilerin alması o kadar büyük bir talihsizliktir. Demirel İktidarı, sadece on ay zarfında memleketi oradan alıp buraya getirmiştir.

Parlamento, gündelik işlerin dışında Türkiyenin asıl meselelerini halledecek kanunları geçirmekle mükellefken bir takım basit kanunları görüşebilmek fırsatını güç bulmuştur ve herkes bu iyi habere deliler gibi sevinmiştir. Halbuki temeldeki sorunlar ağırlıklarını her gün arttırmaktadırlar ve içine girdiğimiz bitkisel hayat devresi, kendisinden sonra gelecek devrenin sorumlularına daha da güç ve çetin şartlar bırakacaktır.

Allah, onların yardımcısı olsun.

Bozbeylinin arabuluculuğuna partilerin Grup Başkanları katılmışlardır. Ancak bunlar, kendi liderleriyle daimi temas halinde olmuşlardır ve hem İnönü, hem Demirel sadece mutabakatlarını bildirmemişler, görüşmelerin seyri konusunda da devamlı direktif vermişlerdir. Bu bakımdan, hiç olmazsa üzerinde anlaşılan konularda tatbikatın arzulandığı gibi yürümesini beklemek lazımdır.

Şimdiki dikenli konu

protokolde adı geçen kanunlardan sadece bir tanesi, Af Kanunu, bir öngörüşmeyi faydalı kılmaktadır. Eğer AP bunu Seçim Kanunu gibi geçirmeye kalkışırsa neticenin Seçim Kanununun akibetinden farklı olması çok az muhtemeldir. Buna mukabil hiç olmazsa esaslarda yani, siyasi affın mana, mahiyet ve şümulünde bir anlaşma yapılırsa diğer noktalarda parti görüşü ayrılıkları değil de, umumi mahiyette çeşitli fikirler vardır. Af Kanunu komisyonda ve genel kurulda sadece teknik ve hukuki tartışmalara yol açar, bir siyasi edebiyata vesile vermez.

Ancak, bugün görülen, AP'deki "çetin cevizlerin Af konusunda da "Biz iktidarda değil miyiz?" sloganına sarılacaklarıdır. Bunların, seçim neticelerini bir referandum saydıkları bilinmektedir. Halbuki, 27 Mayıszedeleri temize çıkarmanın 27 Mayısı mahkum etmek manasına geleceğini ne o hareketin temelindeki kuvvetler, ne Cumhurbaşkanı Sunay, ne CHP ve ne de İsmet İnönü bilmiyor değillerdir. İnönünün "Af, 27 Mayısın meşruiyetini kaybetmiş bir iktidara karşı yapıldığı gerçeği mi kabul edilerek, yoksa onun cezalandırdığı kimselerin birer mağdur olduğu mu belirtilerek çıkartılacaktır?" sorusu meselenin düğüm noktasını teşkil etmektedir.

Anlaşma zihniyeti devam ettiği takdirde Meclisin protokoldeki bütün işlerini bitirerek bir ay içinde tatile girmesi kabildir. Af üzerinde anlaşılamadığı takdirde ise, Meclis o kanun çıkarılmaksızın dağılacaktır.

Bu hafta, bir milletvekili şöyle dedi:

"— Tatilden dönerken, Mecliste yumruklardan sonra tabancaların konuşacağı endişesi vardı. Bozbeylinin gayretleriyle o ihtimal kalktı. Meclis, asıl tatile 'Çalışabilen Meclis' olarak girerse rejimin itibarı binbeşyüz olacaktır."

Adalet

Şeriatın kestiği parmak
(Kapaktaki vaka)

Geçen hafta içinde bir gün, Çarşamba günü, Ankaradaki TRT Haber Merkezinin bir telefonu uzun uzun çaldı. Arayan, Yargıtay Savcılarından Bülent Akmanlardı. Akmanlar, bir gün önce Demireli izleyen TRT muhabirinin, ifade vermek üzere, Yargıtaya gelmesini istiyordu. Çağrı üzerine, TRT'nin Başbakanlık muhabirlerinden Özden Vardar, Demirelle o konuşmuştu. Yargıtayın yolunu tuttu, ikinci katta gösterilen odaya girdiğinde Bülent Akmanların sert çizgiliyüzüyle karşılaştı. Akmanlar, Vardardan, Demirelin gazetelerde "AP, DP'nin devamıdır" başlıklarıyla yayınlanan sözleri hakkında bildiklerini nakletmesini istiyordu. Vardar, olayı, aklında kaldığı kadarıyla anlatmağa çalıştı ve tutulan tutanağı imzaladıktan sonra Yargıtaydan ayrıldı.

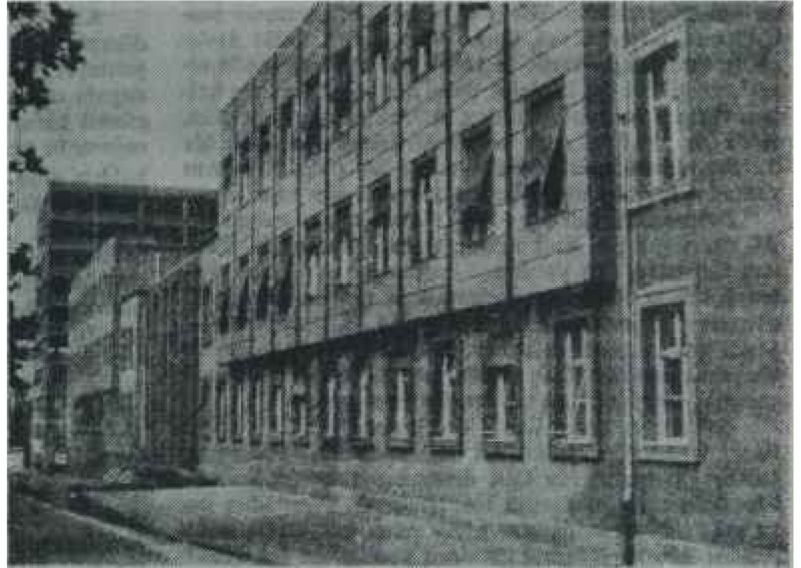
Ertesi gün, Demirelin sözlerinin yayınlandığı gazetelerin Başbakanlık muhabirleri çağrıldılar. Cumhuriyetten Çetin Özbayrak, Anadolu Ajansından Ural Yamaç, Tercüman dan İlhami Şükrü Polatay ve Milliyetten özdemir Kalpakçıoğlu, ayrı ayrı saatlerde Yargıtaya giderek Savcının sorularını cevaplandırdılar.

Savcının dikkatini çeken husus Demirelin sözlerinin gazetelerde de ğişik verilmiş olmasıydı. Bunun sebebini kendisinden sorduğunda, Özdemir Kalpakçıoğlu, Demirelin sözlerini aynen yazmayı gereksiz bulduğunu, sadece sözlerin taşıdığı manayı belirtmeye çalıştığını, zira Demirelin bu sözlerinin daha önce de AP'lilerce, çeşitli vesilelerle tekrar edilmiş olduğunu söyledi ve:

"— Bu, birçok defalar söylendi 10 Ekim seçimlerinde de söylendi. AP'lilerin iddia ettikleri şudur: Evet, DP kapatılmıştır. Kapatılmış olmasına rağmen DP'ye oy veren seçmenlerin elinden oy hakları alınmamıştır. Bu partiye oy verenler şimdi kime oy veriyorlar? AP, bir manada DP'nin halkta devamıdır!"

Başsavcılık, Demirelin sözlerini tespit eden, fakat gezide bulunan diğer Başbakanlık muhabirlerini ifadelerini Ankaraya dönüşlerinde almayı kararlaştırdı.

Hadise, "eski DP'nin bir manada devamı" AP'de önce derin bir şaşkınlık, sonra da müthiş bir hiddet doğurdu. Milletin oyunun çoğunu alan, sandıktan çıkan, memleketin gözbebeği, Türkiyenin en kudretli

Yargıtay binası
Rejimin bekçileri uyumazlar.

partisinin Genel Başkanı, Başbakan, İkinci Menderes "Muhteşem Süleyman" nasıl olur da bir savcı tarafından takibata maruz bırakılabilirdi? Bu ne haddini bilmezlikti..

"Eski DP'nin bir manada devamı" AP'deki, DP'den devralınan meşhur "Piyazlama Üstadı" Orhan Seyfi Orhon haftanın sonunda bu gazabı dile getirdi. Şimdi AP'nin "piyazcı"sı görevini deruhte eden manzumeci soruyordu:

"— Başbakan böyle bir söz söylerse ne olur? Kıyamet mi kopar?"

Sonra, şikâyet edici bir dille bunun bir "İsmet Paşa tuzağı" olduğunu söylüyor -AP'liler akşamları çok yiyip kâbus görseler, bunu "İsmet Paşa tuzağı" ilan etmektedirler, "yani ne olacak, Demirci AP'den ihraç olunacak veya AP kapatılacak mıdır?" diye bir de işi alaya alıyordu.

AP'liler, oy çokluğu sağladı diye partilerinin ve hele Başkanlarının Anayasanın da, öteki kanunların da üstünde olduğuna inandıklarından hareketi pek yadırgadılar. Maazallah, bir savcı, hiç DP günlerinde, bunu Menderese yapmak cüretini gösterebilir miydi? Ne günlere kalınmıştı yarabbi, ne günlere!.

Başka bir hesaplaşma

Halbuki gazetecilerin Başbakanlığın karşısındaki Yargıtay binasında ifade verdikleri sırada kovuşıutmayı açan Cumhuriyet Başsavcısı Hikmet Gündüz kovuşturmayı savcı Bülent Akmanlar değil, Partiler Kanunu gereğince bizzat Başsavcı açmıştı. Yargıtay Ceza Daireleri Başkanlarından müteşekkil Parti Yasaklamaları İnceleme Kuruluna bir başka kovuşturma hakkında bilgi vermekle meşguldü. Bu kovuşturma da bir AP'li hakkındaydı. Başsavcı, bundan bir süre önce, laik Türk Devletinin Başbakanı Süleyman Demireli, bir bayram gazetesine yazdığı vaiz edalı başyazıdan dolayı telgrafla tebrik eden ve telgrafta dini siyasete alet edici ifade kullanan Erzurum AP İdare Kurulu üyesi Mahmut Kişioğlu hakkında kovuşturma açmış ve Siyasi Partiler Kanunu hükümlerine dayanarak, üyenin partiden ihraç edilmesini istemişti. Bu talep üzerine Demirci, Başsavcılığa bir yazıyla başvurarak, Mahmut Kişioğlunun AP üyesi olmadığım iddia etmişti. Kişioğlunun üye olduğu tespit edilince de, Demirci, "memlekette düşünce özgürlüğü bulunduğu" gerekçesiyle, Başsavcının talebine gene yazılı olarak itirazda bulunmuştu.

Bu yüzdendir ki Yargıtay Parti Yasaklamaları İnceleme Kurulu toplandı ve Başsavcının talebi ile Demirelin itirazını incelemeğe başladı. Toplantıda, önce, AP adına Sabahattin Baybora dinlendi. Baybora, Başbakana çekilen telgrafta sadece tebrik maksadı güdüldüğünü,

Bülent Akmanlar
Kanun namına!

Hazin bir "Yeniden Başlayış"

Kırk yıllık bir laik cumhuriyet idaresinden sonra Türkiyede bir Cumhurbaşkanının, yer yer dolaşıp müslümanlığın ne olduğunu ve ne olmadığını anlatmak lüzumuna hissetmesi hazin bir hadisedir. Cumhurbaşkanı Sunay şu anda, dolaştığı yurt köşelerinde islam dininin ilerlemeye mani teşkil etmediğini, aksine, islamiyetin ilerlemeyi teşvik ettiğini söylemekte, din mefhumunu karanlık propagandalardan kurtarmaya çalışmaktadır.

Yeni hayat tarzımızın başında, 1923'lerde, henüz Cumhuriyetimizin dahi ilan edilmediği günlerde Mustafa Kemalin de böyle gezilere çıktığı, batta Balıkesir Caminin minberinde konuştuğu hatırlardadır. Devrimlerimizin yaratıcısı, daha sonraları da, milleti din konusunda aydınlatmayı lüzumlu bulmuştur. "Dinimiz akla, mantığa, hakikate tamamen uyar. Eğer uymamış olsaydı, bununla, diğer tabii ve ilahi kanunlar arasında tezat olması icap ederdi" diye o söylemiştir. Laikliğin de, diğer devrimlerimizin de dinimizi zedelemediğini anlatmaya çalışmıştır. Ama bu, onun da, partisinin de din düşmanlığıyla itham edilmesine mani olamamış, karanlık bir şebeke uzun bir devre kapalı şekilde, çok partili hayat tarzıyla da açıktan böyle bir propagandayı yürütmüştür. Bu propagandanın, Mustafa Kemalin de sözlerinden tesirli bulunduğu, irticaa taviz veren bir İktidarın işbaşında olduğu zehabı gelir gelmez kendini belli etmiştir.

Şimdi Cumhurbaşkanı Sunay, işe yeniden başlamış görünmektedir. Fakat onun başarısı, ancak iktidardaki partinin ve bilhassa o partinin sorumlu başı Başbakanın açık vaziyet almasıyla kabildir. Laik cumhuriyet devrinde vatandaşların serbestçe Allah diyemedikleri yalanının propagandasını bizzat yapan bir parti genel başkanının din anlayışı yalnız Cumhurbaşkanının din anlayışıyla değil, devrimlerimizin bütün ruhuyla çatışma halindedir. Süleyman Demirelin bu yalanı söylerken buna gerçekten inanmış olup olmaması önemli değildir. Hatta inanmaması ve bunu sadece bir kaç oy fazla toplamak amacıyla yapması, günahını daha da ağırlaştırmaktadır. Resmen mahkum edilen nurculuk hakkında Demirelin ağızından bir tek açık laf çıkmamış olması karşıda hangi kıratta ve ne hesapta bir adamın bulunduğunu göstermektedir.

Böyle olunca, Cumhurbaşkanı Sunayın doğru ve iyiniyete dayanan gayretlerinin yanlış ve maksatlı tefsirlere uğramak tehlikesi ortaya çıkmaktadır. Din ile devrimlerin biç bir zaman çatışmadığını, bunları çatışıyor gösterenlerin asıl melunlar olduğunu, kadınların asla tekrar kapanmayacağını, medreselerin açılmayacağını, dinin devlet işlerine karışmayacağını, Nurculuk gibi cereyanlara müsamaha edilmeyeceğini söylemek, bunları kudret sahiplerine söyletmek, öyle görülmektedir ki AP Türkiyesinde islamiyetin, üzerinde herkesin mutabık bulunduğu faziletlerini terennümden daha önemli ve daha acil bir ihtiyaç halindedir.

Başsavcı Hikmet Gündüz
"Suçlu, ayağa kalk!.."

dini siyasete alet edici nitelikte hiçbir cümle sarfedilmediğini ileri sürdü. Sonra da Başsavcı görüşünü açıkladı. Kurul, bir sonuca varamadan dağıldı.

Kurul, önümüzdeki günlerde yeniden toplanacak ve Başsavcının talebini incelemeye devam edecektir. Talep yerinde görülürse, Mahmut Kişioğlunun partiden ihracı tekrar istenecektir. AP Genel Merkezi bu talebe uymamakta direnirse, Başsavcılık bu defa AP'nin kapatılması için, Anayasa Mahkeme sinde dava açacaktır.

Demirelin kısmi senato seçimleri sırasında sarfettiği sözlerin kanunlara aykırı olduğu tespit edilirsede, AP Genel Başkanı hakkındaki kovuşturmada izlenecek yol bu olacaktır. Başsavcılık, Demirelin partiden ihraç edilmesini AP'den isteyecektir. Bu isteğe yapılacak itirazı Parti Yasaklamaları İnceleme Komisyonu inceleyecek, Başsavcının talebini yerinde görürse, Genel Başkanın ihracında ısrar edecektir. Fakat, Demirelin ihraç edilmemesinde gene direnilirse, bu defa Başsavcılık doğrudan doğruya, AP'nin kapatılması için, Anayasa Mahkemesine dava açacaktır.

Yargıtay Başsavcılığının bir süredir üzerinde durduğu bir önemli mesele de AP'nin mali hesaplarıyla ilgilidir. Siyasi Partiler Kanununun 80. Maddesi şöyledir: "Siyasi Partiler her yılın Nisan ayı içinde bir önceki takvim yılına ait gelir ve giderleri gösteren kesin hesap ve bilançoyu, Cumhuriyet Savcılığı ile Anayasa Mahkemesi Başkanlığına vermek zorundadırlar."

AP ise, bu hükme aykırı olarak, aradan birbuçuk ay geçtiği halde kesin hesap ve bilançosunu ne Cumhuriyet Başsavcılığına ve ne de Anayasa Mahkemesi Başkanlığına vermiştir. AP'nin mali kaynakları hakkında karanlık yorumlara yol açan ve seçimlerde dağıttığı paralar konusundaki iddiaları haklı gösterecek nitelikteki bu davranış Başsavcılıkça dikkatle izlenmektedir.

Hadise nedir?

Başsavcının Demirel hakkında yürüttüğü kovuşturma, Başbakanın kısmi senato seçimlerinden bir gün önce Denizlide yaptığı bir konuşmada ve seçimden hemen sonra da Ankarada gazetecilere söylediği sözlerle ilgilidir.

Demirel, 4 Haziran Cumartesi günü Denizlide düzenlenen bir AP mitinginde konuşurken oy tezgahını iyi çalıştırmak için olacak, AP kurulduktan sonra her vesile ile seçmene belli edilmeye çalışılan ve bunda da başarı sağlanan bir hususu açıkça söylemekten çekinmemiş, muhalefet partilerinin iddialarını şöyle cevaplandırmıştır:

"— Dediler ki, siz DP'nin devamı mısınız? Evet, biz DP'nin devamıyız. Ama halkta devamıyız."

Demirel ayni sözleri, geride bıraktığımız hafta Salı sabahı, Cihat Bilgehan ve Faruk Sükanla birlikte Buğday Sokaktaki evinden çıkarken de tekrarladı. Gazetecilerin, bu sözlerin suç teşkil edip etmediğine dair sorusuna ise şu karşılığı verdi:

"— AP, kendi kimliği içinde olan bir partidir. DP kapatılmıştır. Ama DP'ye oy verenlerin elinden oy verme hakları alınmamıştır. DP'ye oy veren seçmenler kime oy vereceklerdir? Bunun aksi olsaydı, bu seçmenlerden oy hakları alınsaydı, o vakit Türkiyede efendiler ve paryalar diye iki sınıf ortaya çıkardı ki, bu da herhalde olmazdı."

Bu sözlerin ertesi gün gazetelerde yayınlanmasından sonradır ki Yargıtay Başsavcılığı, Türkiyede ilk defa bir Başbakan hakkında kovuşturma açtı. Demirelin sözleri. Siyasi Partiler Kanunu ile, Anayasa nizamını, milli güvenlik ve huzuru bozan bazı fiiller hakkındaki 38 sayılı Tedbirler Kanununa aykırı nitelikte görülmüştü.

Siyasi Partiler Kanununun 104. Maddesinin son fıkrası şöyledir: "Siyasi Partiler, 27 Mayıs 1960'tan 15 Ekim 1961'e kadar yargı organlarınca kapatılmış siyasi partilerin devamı olduklarını ileri süremezler."

Tedbirler Kanununun "E" bendinde ise "Mensup oldukları partinin feshedilmiş DP'nin devamı ol-

Yargıtay savcıları toplantıya giriyorlar
Konu: Demirel

duğunu ileri sürenler veya herhangi bir parti lehine bu tarzda faaliyet gösteren veya propaganda yapanlar, 1 yıldan 5 yıla kadar ağır hapis cezasıyla cezalandırılır" denilmektedir.

Sonradan öğrenildi ki, Denizli Savcılığı da, mitingde Demirelinkiyle aynı mealde sözler sarfeden AP Erzurum milletvekili Turhan Bilgin hakkında kovuşturma açmış ve hazırlık soruşturmasına başlamıştır.

Kızgın AP'Iiler

Hadisenin ilgi çeken tarafı, AP'nin DP'nin devamı olup olmadığını Demirlin söyleyip söylememesinden ziyade DP'deki bir zihniyetin AP'de devam etmekte bulunduğunu göstermesi oldu. Orhan Seyfi Orhon "Dört bir tarafımızdan İnönünün tuzaklarıyla sanlıyız" derken çok AP çevresinin düşüncelerine tercüman oluyordu. Bu çevreler, AP tıpkı DP gibi oy çokluğu aldığı halde AP'nin DP gibi "eli kolu serbest" hareket edememesinden -yani kanunları rahat çiğneyememesinden ve bilhassa partizanlığı güç yapabilmesinden fena halde şikâyetçidirler. Menderesin bir emriyle bankalar AP'lilere kapılarım açarken- şimdi kredi işlerinde bin mani çıkmakta, önemli mevkilerdeki değişiklikler hemen yapılamamakta, Danıştay bunları iptal etmekte, Tedbirler Kanunu ne de olsa fazla ileri gidilmesini önlemekte, AP'ye akıp AP'den dağıtılan paraların, pulların hesabını vermek gerekmekte, nihayet çok tasarruf kafasını Anayasanın duyarına çarpmaktadır.

"Baksanıza, bir savcı koca Başbakan hakkında kovuşturma açmaya kalkışıyor!" feryadı bu rahatsızlığın neticesidir ve AP'den böyle feryatlar her gün daha fazla gelmektedir. Bizzat Demirel de, radyoda İktidarın 1, Muhalefetin5 konuşmasından dert yanmış, bunu "Azınlığın tahakkümü" diye tanımlamış, Mecliste bile AP'nin her istediği kanunu çıkaramamasını pek yadırgamıştır. AP şimdi bu manileri yoketmek arzusunun iştiyakıyla doluya benzemektedir.

Demirel hakkında açılan kovuşturmaya en çok üzülenlerden olduğu anlaşılan AP Genel Sekreteri Orhan Süersan, geçtiğimiz haftanın sonunda birgün, AP Genel Merkezinin ikinci katındaki odasında, Demirel in sözlerinin yorumunu şöyle yaptı:

"— DP'nin feshedilmesinden sonra serbest kalan reyler, siyasi kanaatlerini devam ettireceği bir siyasi çatı aramış, kendi görüşüne uygun kanaatlerin memleket gerçek ve menfaatlerine uygun bir şekilde devam ettirileceğine inandığı AP'de birleşmiştir."

Süersan daha sonra, adli mekanizmanın hiçbir tesir altında kalmadan meseleyi halledeceğine inandıklarım sözlerine ekledi!

Bu sırada, aynı odada partililerle sohbet etmekte olan AP Kadın Kolu Genel Yönetim Kurulu üyesi Selma Yüksel ise, Demirel hakkında açılan kovuşturma konusunda ne düşündüğü kendisinden sorulduğunda, şu cevabı verdi:

"— Genel Başkan doğru söylemiş. AP bir mantar mıydı da yerden bitti? Elbette bir şeyin devamıdır. Bu bakımdan, Demirdin sözlerinde yardırganacak bir husus görmüyorum. Hem, bu sözler, AP kurulduğundan bu yana söylenmekte, vatandaşlar da bunu kolaylıkla anlamaktadırlar."

Bu böyledir ama 27 Mayıs sonrası Türkiiyesinde de kanunlar AP için maalesef kanundur ve bunların önünde bir Başbakan ile bir basit vatandaş arasında fark yoktur.

Hükümet

"Nurlu ufuklar"a doğru

Toz bulutu içinde kalan meydanda kollarını savura savura konuşan iri yapılı,.şişman, saçsız adam, mütemadiyen "toprağın suya, suyun toprağa aşkı"ndan söz ediyor ve:

"— Keban, yatırım tarihimizde bir hadisedir. Keban gibi büyük tesislere devam edeceğiz. Türkiyeye büyük ve güzel bir elbise giydirmek mecburiyetindeyiz" diyordu.

Fırtınanın birbirine kattığı meydanda çok sayıdaki elçilik mensubu, Konsorsiyom yetkilileri ve AİD görevlileri, durmadan itişip kakışan halka, gazetecilere, köylüleri oradan oraya iteleyen polis ve askerlere bakıyorlardı. Hatip, konuşmasına ara verdi ve sonu gelmez itişmelere bakarak, kızgınlıkla:

Süleyman Demirel Kebanda
Atma Recep!.

Cumhurbaşkanı ve Başbakan, temel atma töreninde
Düzensizlik içinde bir tören

"— Ne bu rezalet?. Çekin şunları, Yarbayım!.." dedi.

Konukların saçları, kirpikleri, uzun yolculuktan, düzensiz törenin zahmeti yüzünden toz toprak içinde kalmıştı. Bütün bu düzensizliğin de üstünde, Keban Barajının ana gövde ve hidrolik terminalinin 700 milyonluk inşaatına başlanan törende **asıl** dikkati çeken husus, Başbakanlık makamına kadar gelmiş bir adamın ciddiyetten uzak bir konuşma yapması ve bu halin yabancıların gözleri önünde geçmiş olmasıydı.

Başbakan Süleyman Demirel, haftanın başındaki Pazar günü Kebanda, sular altında kalacağı tahayyül edilen bir yamaçta düzenlenen törende bol bol "Allah", "maşallah", "inşallah" sözü kullandı ve yıllaryılı Kebana emeği geçen hükümetleri ve şahısları bir kalemde silip atarak, halka:

"— Sizin aklınızdan geçiremediğiniz işler yapacağız. Kebandan büyük işler yapacağız" 'dedi ve Amerikan Büyükelçisiyle Amerikan Yardım Heyetine mensup görevlilerin gözlerinin içine baka balca:

"— Kebana yardım eden yabancı memleketlere, millet olarak şükran borçluyuz" diye konuşmaktan kendini alamadı.

Konuştukça heyecanlanan, heyecanlandıkça benzeri bir Başbakan gibi vaad dozunu artıran Demirel, "bir nehrin medenileştirilmesinin güçlüğü"nden, "medeniyet mücadelesi yapanların güçlüklerle karşılaşacakları"ndan bahsetti ve:

"— Keban Barajı bitirilince, bölge, Amerikadaki Niyagara ve Almanyadaki Ruhr bölgesi gibi sanayileşecektir. Hatta, bununla da yetinmiyeceğiz, yakında Gökçekaya barajının temelini atacağız, Karadenizde, 700 milyona çıkacak olan bir bakır rafinerisi kuracağız" dedi.

Kıratı nurlu ufuklara doğru süren Demirelin bu sözleri ve hele, Kalkınma Planında yer alan ve yıllardanberi üzerinde çalışılan projelere bir hamlede sahip çıkması, törende hazır bulunan yerli - yabancı müşahitleri tatlı tatlı güldürdü.

Cumhurbaşkanı Sunay ise:

"— Müstesna günlerden birini yaşıyoruz. Keban Barajı, büyük Allanın izniyle, büyük bir eser olacak tır. Yüce mületime ve Hükümetime en iyi temennilerimi sunarım" dedi.

Nazmiye Demirel, Cumhurbaşkanını ve Başbakanı bekleyen kordiplomatiğin, basının ve diğer davetlilerin oturduğu tahta tribünlere çevrili tören kürsüsünün kıyısına kadar siyah bir araba ile geldi. Mavi bir tayyör giymişti. O, arabadan inerken, hemen arkasında bir başka siyah araba durdu. Bu arabadan ise "Bağrıyanık türk anaları" Melahat Gedik ve Neriman Ağaoğlu ile Enerji Bakanı İbrahim Derinenin karısı indiler.

Cümbüşe devam!

Malatyaya uçakla giden, F-27 yolcu uçakları Elazığ alanına inemedikleri için, oradan Elazığa kar yoluyla geçen ve her adımda uğruna birkaç koyun boğazlanan Başbakan Demirele, Keban dönüşü, Elazığ Orduevinde verilen ziyafet gerçekten görülmeğe değerdi. Ziyafet masasına üşüşen AP'li milletvekilleri ve politikacılar, bir anda protokolü altüst ettiler. Başbakanın

yanında yer almaları gereken yabancı konuklar, ziyafet masasının kıyısında - köşesinde, bulabildikleri yerlere ilişiverdiler.

Demirelin, Elazığ Belediye binası balkonundan halka yaptığı konuşma ise, kardeşi kardeşe düşürecek, kasıtlı bir konuşma oldu. "Hak ve halk yolunda olduğunu" söyleyen Başbakan, Elazığlılara yine bol bol vaadde bulundu, Plân devrinde, tekrar tekrar, "Sizlerin aklınızdan getiremediğiniz işler yapacağız" dedi. Çeşitli duygusal sözleri kalabalık tarafından "Allah izin verirse..", "Allah seninle beraber olsun.." şeklinde desteklenen Demirel, bir ara iyice coştu ve sağ tarafında, devamlı olarak tebessüm eden Faruk Sükuna bakarak, dinleyicilerin bu sözlerini duymamış gibi, "'Ne diyorlar?" diye sordu ve sonra halka hitaben:

"— Sizinle dost olanın dostuyum. Sizinle dost olmıyanın dostu olmıyacağım " dedi.

Alkışlar ve "Allah"lı sözlerle desleklenen bu konuşmasından sonra ise, balkona tutunarak, memnun ve mütebessim bir eda ile:

"— Kebana yardım eden yabancı devletlere milletçe, millet olarak şükran borçluyuz" şeklinde konuştu.

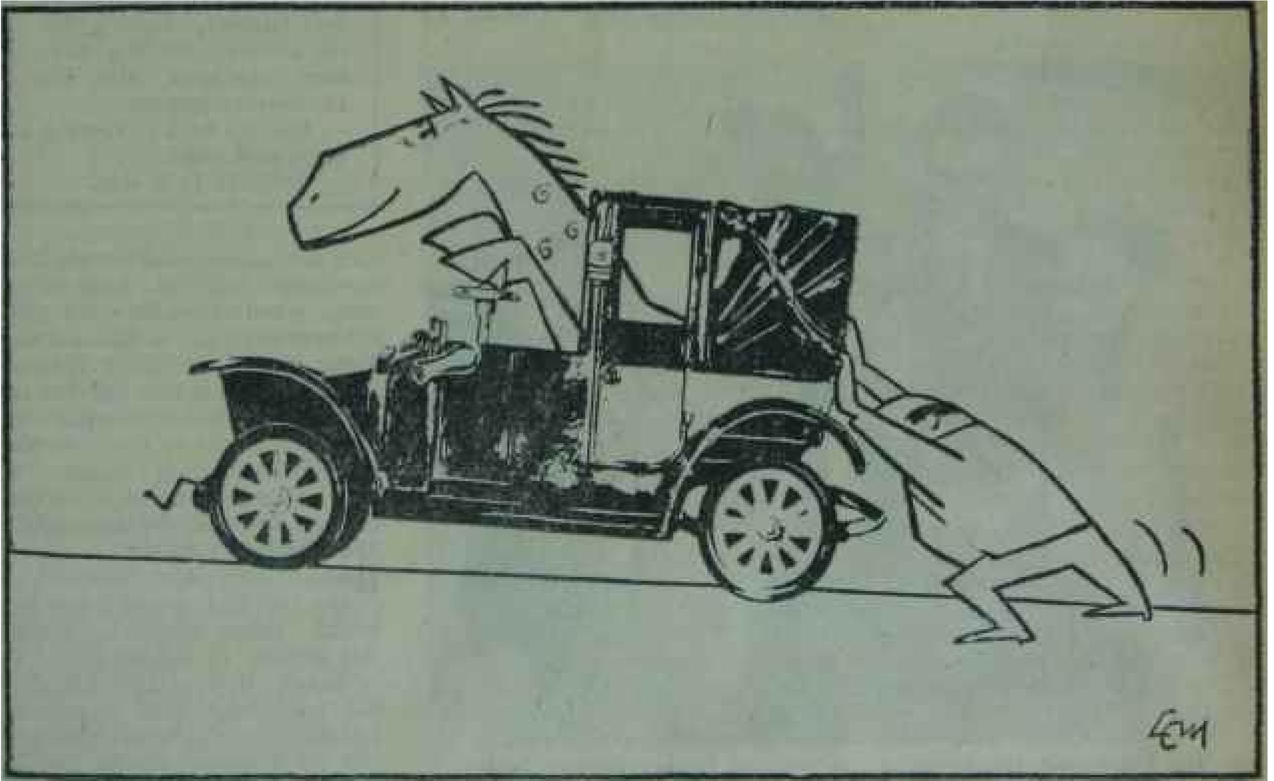
Barajdan beklenenler

Finansman müzakereleri 1964'le Washington'da başlayan ve 13 Şubat 1965 de Paris müzakereleriyle biten Keban Barajı, dünyanın sayılı barajlarından biri olacaktır. Fırat sularından üçte birini Türkiye dışına vermeyi kabul etmek suretiyle Suriye ve Irakla da rahatça anlaşmaya vardığımız barajın inşaatı bitince, Türkiye, 5.8 milyar kilovatsaat elektrik enerjisi elde etmiş olacaktır. Sağlanan elektrik sayesinde, bugün fert başına yılda kullanılan elektrik miktarı Yunanistanın üçte biri, Bulgaristanın ise yedide biri olan Türkiye, bu durumunu iki kat iyileştirebilecek, Yunanistanın üçte ikisi, Bulgaristanın ise üçbuçukta biri kadar elektrik tüketimine kavuşabilecektir. Barajın ve elektrik santrallarının işletilmesi için ise her yıl 200 milyon liralık işletme masrafı yapılması gerekecektir. Ancak, barajın sağlıyacağı elektrik enerjisinin satılması ile 500 milyon liralık gelir elde edilecek, net kar da 300 milyon liradan fazla olacaktır. Bu hesaplar, baraj elektriğinin kilovat başına 3.56 kuruştan satılması üzerine yapılmıştır.

Keban Barajı, Ankaradaki Çubuk İl Barajından 2300 kat fazla su hacminde olacaktır. Yani, alan itibariyle, Eğridir gölünün birbuçuk katı kadar demektir.

Keban Barajının elektrik enerjisi Malatya, Elazığ, Diyarbakır ve Gaziantebe yarar sağlıyacak, buralarda çeşitli sanayilerin gelişmesi, kurulması imkan dahiline girecektir. Ayrıca, ana hatla Ankaraya aktarılacak olan büyük miktarda elektrik enerjisi, buradan, Çiçeroz yoluyla İstanbula sevkedilecektir. Barajın bitimine kadar elektrik ihtiyacımız, şimdikinin yüzde 110"u kadar olacaktır.

Barajın seddi iki bölüm halindedir. 600 metreden fazla uzunluktaki ana kısım, su geçirmez bir iç duvala, etrafına sıkıştırılmış kaya dolgu bir duvarı ihtiva edecektir. Bu bölümde, 15 metre yükseklik, 16. metre genişliği olan sekiz kapak bulunacaktır. Suların olağanüstü bir artış kaydettiği yıllarda bu kapakların hepsinin kulanılması da baraj sularının boşaltılmasına yetmezse, ikinci kısım duvar imdada yetişe-

YAZISIZ

çektir. 300 metrelik bu kısım, toprak yığma olacaktır. Burasının böyle olağanüstü anlarda gözden çıkarılması ile bölge hem bir patlamaselden korunacak, hem de barajın ana duvarı ve tesisler heba olmaktan kurtulmuş olacaktır.

Keban Barajı, 205 metre yüksekliğindeki seddi ile dünyanın onüçüncü barajı sayılmaktadır. Sed uzunluğu ile de gene dünyanın onüçüncü barajıdır. Kurulu güç 1085 megavat bakımından dünyanın yirmialtıncı, birincisi, Rusyadaki Kransyark santralıdır: 5000 megavat, gövde hacmi itibariyle dünyanın otuzbeşinci barajı olacaktır. Keban Barajının en avantajlı tarafı ise, duvar uzunluğu ve dolgusuna göre sağladığı enerji miktarı bakımından dünyanın en verimli, ucuz barajlarından birisi olmasıdır.

Barajın hikayesi

3 milyar 100 milyon liraya çıkacak olan Keban Barajı, Cumhuriyetin ilk yıllarına varan tasarıların ve çalışmaların ürünüdür. Fakat Keban Barajının gerçekleşmesinde en büyük yardımcı, şüphesiz ki, Planlama Teşkilatı eski Müsteşarı Memduh Aytür ve İnönünün başkanlığındaki koalisyon hükümetleri olmuştur.

3 milyar 100 milyon liralık projenin üçte birden fazlası, 1 milyar 300 milyonu -135 milyon dolar dış kredi olarak sağlanmıştır. Keban Barajının yapılmasına sadece Doğu ve Kuzeybatı Anadolunun elektrik enerjisi ihtiyacını karşılamak açısından değil, bölgelerarası çeşitli eşitsizliği hafifletecek, Türkiyeye bir teminat olacak büyük bir yatırım gözüyle bakan Planlama Teşkilâtı ile devrin Başbakanı İnönü arasında bir süre görüşmeler ve tartışmalar olmuş, İnönü, bazı darkafalı CHP'lierin aksine, bu büyük işin gerçekleşmesi için Plânlama Müsteşarı Memduh Aytüre, dış müzakerelere başlama yetkisi vermiştir.

Dış iktisadî ilişkilerde müzakerecilikten çok, "dost ve müttefik memleketlerin anlayışına güvenme" yadında olan Hariciyemiz bu işe de burnunu sokmak istemiştir. Şükür ki, sonunda, iyi bir dış müzakereci olan Memduh Aytür, haysiyetli bir devletin haysiyetli bir yetkilisi gibi konuşarak, başta Amerika olmak üzere, "dost ve müttefiklerimizi" yola getirmesini bilmiştir.

13 Şubat 1965'de biten Paris Konsorsiyom anlaşmaları ile artık, Kebanın finansmanı konusunda hiçbir problem kalmamıştır. Bugüne kadar, derivasyon tünellerinin ihalesi, personelin kalacağı yerlerin yapılması, yolun tamamlanması gibi işler bitirilmiştir. Haftanın başında Pazar günü yapılan ve Müslüman Başbakan Demirele bol bol övünme, bol bol vaad ve bol bol "Allah" lafı etme imkan ve fırsatı veren tören ise, 700 milyon liraya çıkacak olan bir kısmın temel atma törenidir, sed ve santrallarla ilgilidir.

Keban Barajının temel atma töreninde Sunay ve Demirel
C.H.P.'nin ektiğini Kırat biçerken...

KULAĞA KÜPE

Hint Fakiri

Associated Press haber veriyor. Bombayda bir hint fakiri ilan etmiş: Yalınayak su üstünde yürüyeceğim ve ayaklarım bile ıslanmayacak! Herkes hayretler içinde kalmış. Fakir, başlamış bilet satmaya. 600 kişi 20 ile 100 dolar arasında para ödeyerek gösteriyi seyretmeye gelmiş.

Fakir, "ısınma numaraları" ile işe başlamış. Kılıç yutmuş, asit nitrik içmiş, kor üzerinde yürümüş. Seyirciler sabırsızlıkla asıl numarayı bekliyorlarmış.

Fakir, ortaya, içi su dolu, çelikten bir büyük bidon getirmiş. Kenarına çıkmış. Derin bir sessizlik. Ayağını suyun üstüne koymuş.

..ve cup! Dibi boylamış.

Seyirciler kandırıldıklarını, gözboyacılığı yapıldığını o vakit anlamışlar ve başlamışlar bağırıp çağırmaya, paralarını, geri istemeye. Fakir "Bu sefer aksilik çıktı, bir daha sefere yapacağım" diye paraların üstüne yatmış.

Hayır, hayır. Fakirin adı Süleyman değil.

Bununki L. S. Rao.

Ağababasının yolunda

Barajın derivasyon tünelleri, 1964 ün Temmuz ayında, en uygun teklifi yapan bir türk firmasına -An Şirketi- 70 milyon liraya ihale edilmiştir. Barajla ilgili Elazığ - Keban yolu daimi site, şantiye ve elektrik tesisleri inşaatlarından büyük bir kısmı tamamlanmış, çok azı da inşaat halinde IV. Koalisyon Hükümetine devredilmiştir. Bu a-

rada, birçok ek tesis hizmete açılmış ve fiilen çalışmaya başlamıştır.

Projenin finansman çalışmaları da, Üçüncü İnönü Hükümeti zamanında tamamlanmış, pişirilip kotarılarak, IV. Koalisyon Hükümetine verilmiştir.

Projelerin gerçekleşmesinde AP İktidarının kayda değer herhangi bir icraatı olmadığı halde, nedense Demirel, başarıyı kendine maletmeye çalışmıştır. Daha Başbakan Yardımcısı iken Mecliste yaptığı bir konuşmada, projenin finansman nnı IV. Koalisyon Hükümetinin sağladığını ileri süren Demirel, İnönü Hükümetleri zamanında başarılan işlerden söz etmemeğe azami dikkat ve gayreti göstermiştir.

Oysa, altında Başbakan Demirelin imzasının da bulunduğu 30 Kasım 1965 tarihli Bakanlar Kurulu kararına ilişik 1966 Programında belirtilen bir husus, birkaç ay zarfında bir baraja sahip olunamayacağını göstermektedir. Programın 135. sayfasında, Elektrik Sektörü bölümünde şöyle denilmektedir: "Enerji üretimine elverişli termik ve hidrolik kaynakların etüd safhasından işletme safhasına kadar olan gerçekleşme süreleri 8-10 yıldır. İnşaata başlayıp bitirilişe kadar geçen müddet ise, en az 5 yılı bulmaktadır."

Görülmektedir ki, bu ibare Demireli ve "eserlere katılan yeni eserler" diye şişinmeyi marifet sayan AP borazanı gazeteleri açıkça yalanlamaktadır.

Temel atmada keramet vardır!

Kısmi senato seçimlerinden hemen sonra süratle temel atma faaliyetine girişen Süleyman Demirelin Kebandan önceki işi, geçtiğimiz haftanın sonunda Cumartesi günü Konyada, "Krom, Magnezi ve Ateş tuğlası Fabrikası"nın temelini atmak oldu. Eski devirleri hatırlatan şaşaalı temel atma töreninde açış konuşmasını yapan Demirel, bir an sustuktan sonra, sözlerine şöyle devam etti:

"— Bu fabrikanın işletmeye açılmasıyla Konyaya yılda 10 milyon lira kalacaktır. Devâsâ bir tesis olmamakla beraber, güzel bir tesistir. 31 Marttan bu yana seçim yasakları bu tesisin temelini atmamıza mâni oldu. Bir yılın 140 günü seçim yasaklarıyla geçmektedir. 365'den 140'ı çıkarırsanız, geriye çok gün kalmaz. Seçim yasakları içinde yapamadığımızı çok sıkışık zamanda yapmaya mecburuz."

Demirel, ertesi gün sözlerini gazetelerde okuyacak sade vatandaşların, projenin AP İktidarının eseri olduğuna inanmaları için, konuşma tarzına bilhassa dikkat ve itina gösteriyordu. İşte bir seçimi daha kazanmış, kendi ifadesiyle, "sandıktan çıkmıştı". Lideri bulunduğu AP'ye oy veren vatandaşlara çalıştığını gösterebilmek, onlara lâyık olduğunu ispat etmek hakkı değil miydi?

Demirel, topluluğu şöyle bir süzdükten sonra, büyük bir fütursuzlukla:

"— Bu temel, ilk temelimizdir!" dedi.

Sonra da ellerini yanlara açarak, şu müjdeyi verdi:

"— Daha yüzlerce fabrika açacağız!"

Böylece Demirel, "Krom, Magnezi ve Ateş tuğlası Fabrikası"nın temeline ilk harçla birlikte bir de koskoca kırat damgası yapıştırmış oluyordu.,

Bundan onyedi ay kadar önce, 1965'in Şubat ayı başlarında bir gün Senatoda cereyan eden bir olayı hatırlayanlar, Demirelin projeye sahip çıkışma sadece güldüler. Zira o gün, Senatoda Üçüncü İnönü Hükümetinin Sanayi Bakanlığı bütçesi görüşülürken, AP Grupu adına konuşan İstanbul senatörü Şevket Akyürek, açıkgöz Demireli tekzip edercesine şöyle demişti:

"— 63 milyon lira sarfıyla bir 'Krom, Magnezi ve Ateş tuğlası Fabrikası' kurulmasına karar veriliyor. İki ay öncesine kadar fabrikanın sinter fırınlarının Eskişehirde, imalât kısmının da Filyosta kurulması uygun görülüyor. Fakat aniden, fabrikanın yeri değiştiriliyor ve Konyada kurulmasına karar veriliyor. Sebep de, büyük dolamit ve magnezit yataklarının Konyada tespit edilmesiymiş! Konyadan dola-

" Suudi Arabistan olsak, ne olur ?"

Nurculuğun idealleri gerçekleştiği zaman Türkiye, başkenti Mekke olan büyük bir islâm devletinin parçası haline gelecek, bu devlette hâkimiyet arapların elinde bulunacak, türklerle kültler cengaver rolü oynayacaklardır. Bu ideallerin Kürt Sait tarafından yazılmış çeşitli risale ve kitaplarda ifade edildiği Yargıtayın ilamıyla bir defa daha gözler önüne' serilmiştir.

Ama, böyle bir tehlike karşısında bazı gözlerin ne kadar kapalı bulunduğunu farketmek için bu ilam şart değildi. Daha son senato seçimlerinin hemen arefesinde AP Milletvekili Tekin Erer AP organı Son Havadiste "Canım, yobazlık var, yobazlık var diyorlar. Diyelim ki, irtica aldı yürüdü. Ne olacak? Nihayet Suudi Arabistan gibi bir devlet olacağız. Nesi var, Suudi Arabistanın Gül gibi memleket.." diye yazmıyor muydu?

Bu "gül gibi memleket"in hangi fikri seviyede bulunduğu, Allahtan, bugünlerde ortaya çıkmıştır. Medinenin İslâm Üniversitesinin Rektör Yardımcısı, şeyh Abdülaziz bin Baz güneşin değil de dünyanın döndüğünü söyleyenlerin katlinin vacip olduğunu ilan eylemiştir. Şeyh hazretleri aklı başında herkesin güneşin yürüdüğünü, doğduğunu ve battığını gördüğünü, hal böyle iken bunun aksini iddia etmenin kâfirlik olduğunu bir Suudî Arabistan gazetesine yazmıştır.

Ne var ki, Şeyh hazretlerinin kendisi tamamile kördür.

Ama bu körlüğü, onun Suudî Arabistan Sarayı nezdinde mutena bir mevki işgal etmesine mani değildir. Şeyh Abdülaziz bin Baz Dünya İslam Birliğinin bir üyesidir ve Kral Faysalın destekleyicilerinden biridir. Şeyh hazretleri görüşlerini bildirirken insanları, ne kadar geç kaimmiş olursa olsun uyarmanın fazilet olduğunu da söylemektedir.

Fazıl şeyh, dünyanın döndüğünü ileri süren salaklara hışımla sormaktadır: Eğer dünya dönseydi, hiç şehirler, dağlar, nehirler ve denizler sabit kalabilir miydi? Öyle ya, sular o zaman dökülmez miydi?

Bu iddialar bir deli tarafından değil, Tekin Ererin gıpta ettiği "gül gibi memlekef"in muteber ilim adamı tarafından ortaya atılmaktadır. Galileden üç asır sonra..

Şeyh Abdülaziz bin Baz da kör, Galile de ömrünün sonunda kör-

Ama, ne fark! Kara ile akın farkı.. Demirelle İsmet Paşanın farkı..

Allahtan ki, Türkiye yolunu bundan kırk yıl önce seçmiştir ve bunu değiştirmek artık kimsenin, sandıktan çıkmış değil, zembille inmiş olsa haddi bulunmamaktadır.

mit ve magnezit ihraç edilerek döviz kazanılacakmış. Bu konuda rapor tanzim edenlerin içinde dolamit ve magnezit tuğlasından anlayan bir tek kişi yoktur. Bu fabrikaya develer bile güler!.."

Demirel, bu sözlerden habersiz olduğu için, kırat damgasını vurduğu fabrikanın özelliklerini bir bir anlatmağa, neşe içinde gülerek, devam etti. Bir ara, aklına bir başka mesele gelmişçesine irkildi. Konyalılara sadece bir Krom, Magnezi ve Ateş tuğlası Fabrikası armağan etmek olmazdı. Onların kalbini fethedecek birşeyler daha söylemek lâzımdı. Bir an düşündükten sonra:

"— Birgün Sanayi Odasında oturuyorduk. O zaman mühendistim. Elinde bir şişe olan bir vatandaş yanımıza geldi. Şişenin içindeki civaymış. Araştırma sonunda bulduğunu, fakat imkânı olmadığı için işletemediğini söyledi. Civa kıymetli bir madendir. Tonu 110 bin liradır" dedi.

Sesini perde perde yükselterek ekledi:

"— Yakında, 15 milyon liraya çıkacak bîr civa fabrikasının temelini atacağız. Size bunu müjdelerim!"

Demirel, bundan sonra iyice açıldı. Konyaya bir üniversite, bir alüminyum ve bir de çimento fabrikası kurulacağını, göğsünü kabarta kabarta, tebşir eyledi! Ama, alüminyum fabrikasını rusların kuracağını söylemedi.

Eski hastalık

Son ğüülefde verdiği demeçlerden, Demirelin, bu memlekette tam on y/l iktidarda kalmış olan imarcı bir Başbakanın mustarip bulunduğu bir hastalığa yakalandığı anlaşılmaktadır. Bu hastalık, temel atma hastalığıdır. Demirel, Bakanlıklardan, projeleri tamamlanmış, temeli atılabilecek duruma gelen tesislerin bir listesinin Başbakanlığa bildirilmesini, bu listelere göre de temel atma törenlerinin düzenlenmesini istemiştir. Bundan maksat, vatandaşlara, AP İktidarının hızlı bir kalkınma devresine girmiş olduğunu göstermeğe çalışmaktır.

İşin ilgi çekici tarafı şudur ki, temeli atılacak tesislerin projeleri İnönü Hükümetleri zamanında tamamlanmış ve hazır bir halde IV. Koalisyon Hükümetine devredilmiştir. Meselâ Demirelin, geçenlerde, temel atma töreninin yapılacağını söylediği Finike Alakır Barajının projeleri III. İnönü Hükümeti zamanında hazırlanmıştır. O zaman projeleri tamamlanarak IV. Koalisyon Hükümetine devredilen, şimdi ise AP Hükümeti tarafından temel atma törenleri için hazırlıkları yapılan barajlar şunlardır: Balıkesir Menent, Eskişehir Porsuk, Bolu Gölköy, Konya Altınapa, Niğde Gümüşler, Hatay Tahtaköprü, Adana Kesikkuyu ve Kozan, Erzurum Serçeboğazı, Malatya Medik, Diyarbakır Devegeçidi, Edime Haralar ve Kadıköy.

Demirel, bu hafta Cuma günü, Kütahya Azot Sanayii Fabrikasının kapasitesinin arttırılması çalışmalarının başlaması münasebetiyle düzenlenecek törende, Cumartesi günü de Bozüyük - Eskişehir Seramik Fabrikasının temel atma töreninde hazır bulunacaktır. Seramik fabrikasının projeleri üzerindeki çalışmalar 1965'te tamamlandığı halde, şaşaalı bir tören yapılabilmesi için temel atma geciktirilmiştir.

İstanbul

Her şey yarım

Son günlerde Tarabyaya yolları düşenler, duydukları koku karşısında burunlarını tıkamak zorunda kalmaktadırlar. Boğazın en güzel koyu ve turizm bakımından memleketimizin değerli köşelerinden biri olan Tarabya, İstanbul Belediyesinin hesapsız ve plansız bir teşebbüsü sonucu, lâğım kokularından ve pislikten geçilmez hale gelmiştir. Tam turizm sezonunun ortasında ve Emekli Sandığının milyonlara yaptırdığı Tarabya Oteli yeni açılmışken İstanbulun en güzel yerlerinden birinin bu hale getirilmesi, tek kelimeyle cinayettir.

Olay şudur: Tarabya Otelini, henüz tamamlanmadan, bu yıl hizmete açan Emekli Sandığı, otelin karşısındaki plajı da alarak burayı modern bir plaj hâline getirmiştir. Bu plajın yapımı ise ayrı bir dramdır. Emekli Sandığı, plajı yazın almış, faaliyete geçirmek için geceli gündüzlü çalışmış, fakat başaramamıştır. Bütün kış boyunca da plajda hiç bir faaliyet görülmemiş, nihayet geçen yazın ortasında plaj, tamamlanmamış olarak, açılmıştır. Ancak, bu defa da ortaya, Tarabyadaki evlerin denize dökülen lâğım ve pis suları meselesi çıkmıştır. Bunun üzerine Emekli Sandığı ilgilileri Belediye ile anlaşmışlar, Tarabya ve civarında denize akan pis suları ve lâğımları bir kanalda bir-

Tarabyada pis kokuları yayan lâğım
"Her sengine yekpare acem mülkü fedadır"

DIŞ GEZİLER : Japonya

I

NAGAİ MONO Nİ WA MAKARE YO

"Bükemediğin eli öp" manasına japon atasözü

Panamerican'ın büyük uçağı Tokyo körfezinin üzerinden süzülüp hava alanına inerken yer ışıl ışıldı. Aklın almayacağı kadar geniş bir sahada kimi renkli, kimisi beyaz ışıklar karanlığın içinde bir küme ateş böceğini hatırlatıyordu. Hemen her taraf aydınlıktı. 1966 Parisine hala "Işık - Şehir" diyenler japon başkentini görmeyenlerdir. Geceleri dünyanın en aydınlık köşesinin Piccadilly Circus veya Times Square olduğunu sananlar ise Osakanın beş kilometre uzunluğundaki Midovsuji Bulvarından hiç geçmemiş bulunanlardır. Geceleri japon şehirlerinin özelliği, başka bir tarafta rastlanmayacak kadar bol, yanıp sönen neonlu reklâmlardır.

Bu, Tokyo körfezinin sadece başkent kıyısı için böyle değil. İki milyonluk nüfusuyla meşhur Yokohama da burada. Bütün körfez, bir ucundan ötekine birbine bağlı. Geceleri ışıklarla oyalanan gözler gündüzleri bütün sahilde ancak tersaneler, liman tesisleri, fabrikalar, depolar, antrepolar görüyor.

Bir yabancı denizci dostum anlattı. Geçenlerde Japonyaya gelmişler. Ellerindeki harita biraz eskiymiş. Haritada "küçük balıkçı köyü" diye okuyorlarmış. Dürbünle bakıyorlarmış: Bacalar, bacalar, bacalar.. Ama büyük Panamerican uçağımızın biraz evvel üzerinden süzüldüğü Tokyo körfezinin ortasından, Japonyanın tarihinde çok japondan önemli rol oynamış iki amerikan komutanının, Komodor Matthew C. Perrry'nin de, General Douglas MacArthur'ün de, bir asır arayla gelmelerine rağmen böyle bir manzara seyrettiklerini sanmamak lâzımdır. Tokyo körfezi, hele 1853 yılının 14 Temmuz günü, boş, sakin ve yeşil bir diniz kıyısından başka şey değildi. Komodor Perry'nin, içinde 560 adam taşıyan dört harp gemisi körfeze o gün girdi. Japonlar, tâ Moğol istilâsı günlerinden beri iki yabancı harp gemisini birarada görmemişlerdi. Komodor Perry'nin filosunu dehşetle seyrettiler.

Komodor Perry, üçyüz kadar adamıyla sahile çıktı. Hiç korkunç hali yoktu. Japonyanın fiili ve mutlak hâkimi olan Şogunun adamları -Şogun, bir nevi "Başkomutan" mânasına gelmektedir - kendisini bekliyorlardı. Komodor Perry sadece itimatnamesiyle Amerika Cumhurbaşkanı Fillmore'un Japon İmparatoruna mektubunu vermedi. Bir çok da hediye dağıttı. Bunlar, şimdi bütün dünyada ve bilhassa Amerikada japon malı olarak satılan cinsten mekanik oyuncaklar ve âletlerdi. Başkanın İmparatora mektubu bir tek ve masum talep taşıyordu: Amerika, Japonyanın kapılarının kendisiyle ticarete açılmasını istiyordu. Komodor Perry'nin acelesi de yoktu. Şimdi, Çin sahillerine, Hong-Konga gidiyordu. Oradan Ryukyu adalarına geçecek, kışlayacaktı. İlkbaharda tekrar gelecek, İmparatorun cevabını alacaktı.

Komodor Perry'yi dinlerken Şogunun adamlarının gözleri Amerikanın "kara gemiler"inin cüssesine, toplarının iriliğine takılmıştı ve bunların -buharla işliyorlardı- aksi rüzgâra rağmen nasıl olup da Tokyo Körfezini geçebilmiş bulunması karşısında hepsi son derece şaşkındı.

O günler, Japonyanın iki başkenti vardı. Tokyo körfezi kıyısındaki, bugün adı Tokyo olan şehir Edo diye biliniyordu ve Şogunun merkeziydi. Buna mukabil İmparatorluğun başkenti henüz Kyoto idi. imparator ve saray erkânı oradaydılar. Şogun, meselenin vehameti dolayısıyla hadiseden İmparatoru haberdar etti.

İmparator, Komei idi. İmparator Komei, japon hükümdarlarının içinde boş sayılmayanlardan biridir. Korkunç haber üzerine derhal bir çare söyledi: Japonyanın bütün mabetlerinde "barbarlar"ın belâlarını bulmaları için dua edilecekti! Edodaki Hükümet de önce amerikan taleplerine mukavemeti kararlaştırdı ve bazı tedbirler aldı. O zamana kadar Hükümet, açık denizde seyredebilecek gemi yapılmasını

yasaklıyordu. Bu yasak kalktı. Gemilere silah da konulabilecekti. Hükümet, memleketin çeşitli bölgelerinde hüküm süren derebeylerine bunlardan inşa etmeleri emrini verdi. Memleketin bir noktasında Hollandalı tacirler vardı. Bunlardan bir askeri mütehassıs istendi, orduya modern usuller sokulmak yoluna gidildi. Fakat kışın ortasına gelinmişti ve Komodor Perry'nin "kara gemiler"iyle tekrar çıkıp Tokyo körfezinde görünmesine bir şey kalmamıştı. 1853'ün 2 Aralığında Japonya, bükemeyeceği eli öpmek kararını verdi. Amerikalı komutan döndüğünde, talebi kabul edilecekti.

Komodor Perry, sahiden, 1854 Şubatının 11'inde, bu sefer daha da kuvvetli bir filonun başında ve iki bin askerle geldi. Japonlar kendisine "açık dur" dediler, o körfezin 12 mü içine girdi, bugünkü Yokohamanın bulunduğu yerin karşısına demir attı. Durduğu yerden Edoya mesafesi on mil kadardı. Gemilerinin toplarını karaya çevirdi. "Geliniz, konuşalım!" dedi. Japonlar gittiler ve konuştular. İkna kuvveti topları olan Komodorun, isteklerini elde etmesi güç olmadı. 31 Martta, Japonya ile Amerika arasındaki ilk andlaşma bu şartlar altında imzalandı. Japonya, iki limanını Amerikayla ticarete açıyor ve japon tarihinde yeni bir devir başlıyordu.

Gariptir, aradan bir tam yüzyıl geçmeden aynı Amerika, bu kadarcık bir süre içinde devleşmiş bir Japonyayı aynı körfeze gönderdiği bir başka harp gemisi üzerinde, meşhur Missouri'de teslim alacak ve japon tarihinde "Komodor Perry Devri"ni kapayıp "General MacArthur Devri"ni 2 Eylül 1945'de açacaktır.

1853'de bir tehlike karşısında tek çaresi mabetlerde dua etmek olan bir memleket. 1904'te Çarlık Rusyasını hezimete uğratan aynı memleket. 1854'de gemi topu görünce dehşete düşen bir memleket. 1930' larda dünyanın en büyük deniz kuvvetlerinden biri olan aynı memleket. 1853, 1854.. Bunlar, çok milletin ileri medeniyet seviyesinde bulunduğu yıllardır. O tarihlerde Japonya Orta Çağını yaşamaktadır. Fakat bu, bir garip Orta Çağdır. İmparatoru, Şogunu, derebeyleri.. Sonra, elli yıl geçince bir Dünya Devleti...

Önce, Japonyanın nereden gelip nereye gittiğini anlatmak lâzım.

II

HİTO NO FURİ MİTE WAGA FURİ NAOSE

Başkalarının davranışına bak ve kendi davranışlarını düzelt
(Japon Atasözü)

Tokyonun Üniversite Mahallesi, şehrin biraz dışında. Sıhhatli genç kızlar, sıhhatli genç erkekler. Bahçelerde sadece beyzbol ve tenis sahaları değil, voleybol ve basketbol yerleri de göze çarpıyor. Hayallerdeki kısa boylu, tıknaz, kafası vücuduna nisbetle fazla büyük, gözleri çok çekik japonu burada arayınız ki, bulasınız! Şimdi japon, bilhassa 1950'lerden beri aldığı vitaminlerin ve yediği yeni gıdaların neticesi daha uzun boylu, daha ince. Bir akşam, Akasakada Madam Cherry'nin işlettiği meşhur Copacabana'ya giderseniz hayretinizin şaşkınlığa dönmemesi imkânsızdır. Hosteslerin hepsi - Japonyadaki konsomatrislerin adı budur; geyşaları bunlarla karıştırmamak lâzımdır- son derece güzel, uzun boylu, biçimli vücutlu japon kızları. Zaten bunların arasından bir tanesinin Endonezya sarayında Madam Sukarno'ların en genci ve en gözdesi olarak hayat sürmekte olduğunu bilmek Madam Cherry'nin hosteslerinin cazibesi hakkında bir fikir verebilir.

Ancak Japonlar her zaman böyle olmamışlardır ve hayallerdeki klâsik japon tipi bir efsane değil, sadece, artık mazide kalmış bir fiziktir.

Japonlar, mogol ırkından. Adalarına muh-

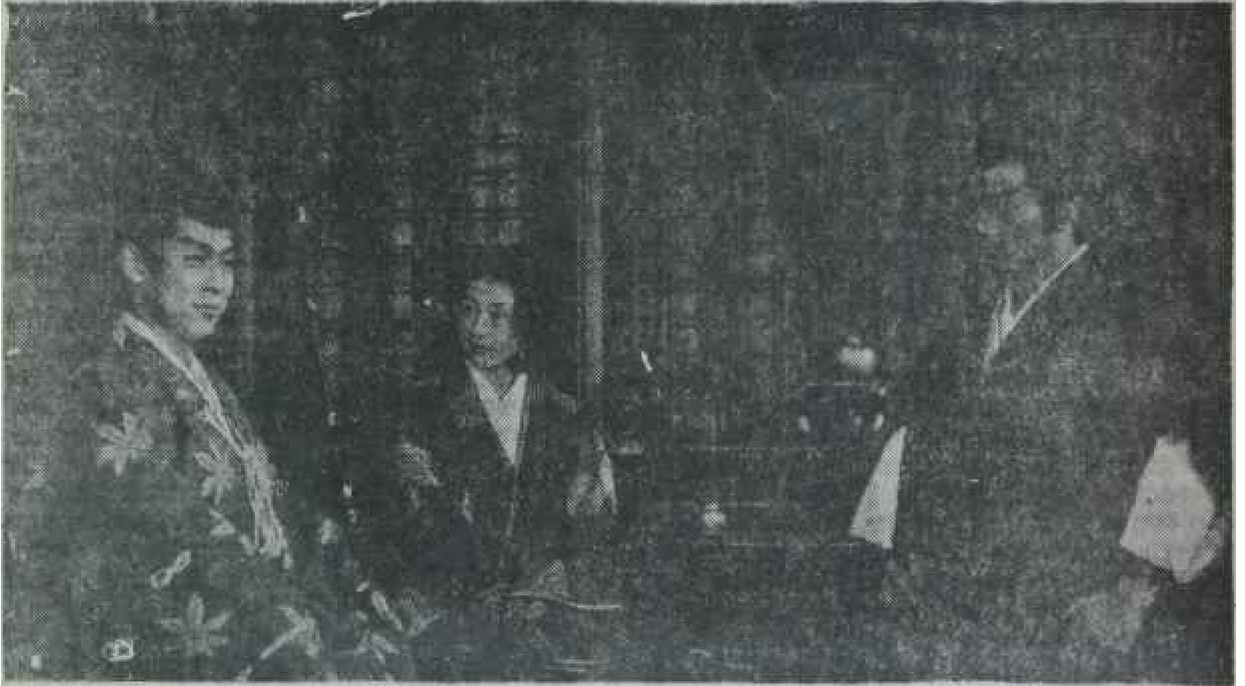
temden Kore ye Çinden gelmişler. Japon efsanelerine bakılırsa yol Formoza ve Ryukyu adaları. -Ryukyu Adaları, meşhur Okinawa'nın da bulunduğu, Japonyanın güneyindeki takım adalar. Bunu "Riu kiu" diye yazmak da kabil-. Ama, öteki teorinin doğruluk şansı daha fazla. Bir japon, şayanı hayret tarzda bir koreliye veya çinliye benziyor.

Ya, bunlar gelmeden önce japon adalarında kimler varmış?

Şimdi, dört büyük adadan müteşekkil japon adalarının en kuzeyindekinde, Hokkaidoda, Hokkaidonun da kuzeyinde, hattâ onun dahi kuzeyindeki küçük adalarda, bu adaların eh uzak bölgelerinde Ainu diye bir kavim yaşıyor. Tahminlere göre bunlar beyaz ırktan o kadar eski tarihlerde ayrılmışlar ki fiziklerinde, bizim bildiğimiz Kafkasya tipinin çizgileri dahi henüz gelişmemiş. Japon adalarının ilk sakinleri diye, işte bu kavmin ecdadı biliniyor.

Japonyada devlet mefhumu, bronz ve demirin japon adalarına gelmesiyle başlıyor. Bunları getirenler, Koreden geçen mogol müstevliler. At üstünde cengâverler. Kuzey Asya tipleri. Bellerinde düz, uzun, demir kılıçları. Yanlarında, virgül şeklinde oyulmuş yarı kıymetli taşları ve yuvarlak, bronz aynaları. Sonradan, Japonyada güneşin sembolü diye tanınan şekil bu. Zaten Japonyada hangi mabede gitseniz, orada, "imparatorluk otoritesi" diye de bilinen bu üç parçanın mevcut bulunduğunu size söylüyorlar: Bir kılıç, oyulmuş mücevher ve bronz ayna.. Bunlar, her mabette var. Moğolların japon adalarına bronz ve demiri getirdikleri tarih, milâddan sonra Birinci Yüzyıl. Japonyaya İkinci Yüzyılda geçen çinli tacirlerin gördükleri manzara ise şu: Kavimler halinde küçük küçük devletler. Her biri, bir başrahip veya bir başrahibenin idaresinde. Dinleri, sonradan Şinto adı verilen din. Şinto "tanrıların yolu" demek. Tabiattaki şaşkınlık uyandıran her hadise bir tanrı: çok büyük bir ağaç, tuhaf yontulmuş bir taş, bir şelâle, şimşek.. Atalar da şaşkınlık verdikleri için, onlar da tanrı. İnsanların şaşkınlık duydukları her yer ise, ibadet mahalli. Şinto dininin ibadet mahalleri, türbeler. Mabetler, Budizm ile beraber gelmiş. Japonya, bir başından Ötekine, onbinlerce Şinto türbesi ve budist mabetle dolu.

Koreden gelenler, gelenler, gelenler.. Bunlar Japonyanın evvelâ Koreye en yakın taraflarına yerleşiyorlar, sonra yavaş yavaş, birbirlerini iterek büyük adanın en iyi yerlerine gidiyorlar, oradaki yerli halkı idareleri altına alıyorlar, bugünkü japon neslini yaratmaya başlıyorlar. Dalgalar bir kaç asır devam ediyor. İkinci asır, üçüncü asır geçiyor. Adadaki siyasi manzara hep aynı: Küçük kavim - devletler. Başlarında bir başrahip veya başrahibe. Bunlardan bir tanesi, şimdi Kyoto'nun bulunduğ

Bugünkü Japonya, eski ile yeninin yanyana, kucak kucağa yaşadığı bir memlekettir. Eski şekillerle yeni ruh, belki de başka hiç bir yerde böylesine kucak kucağa değildir. Japon atıştığı özel hayat ve kıyafet içinde, fakat kafasında daima yeni fikirlerle rahat ediyor, mesut oluyor Bu tarihin uzun yıllarından beri böyle_

Yamato ovasında. Bu yüzden "Yamato kavmi" diye anılıyor. O kavim öteki kavim - devletlerin üzerinde bir hâkimiyet kuruyor. Her devletin kendi rahip - başkanı var. Fakat Yamato kavminin rahip - başkanı bunların başı. Artık öteki kavimler de Yamato kavminin Güneş Tanrıçasını başlıca tanrı bliyorlar ve ona tapıyorlar. Böylece Yamato kavminin rahip - başkanı, hem bütün rahip - başkanların üstüne geçiyor, hem de Şinto dininin başrahibi oluyor.

Bugünkü japon imparatorluk ailesi, kök itibariyle Yamato kavminin rahip - başkanlarından geliyor. Japon imparatorunun "Güneşin Oğlu" sayılmasındaki keramet de bundan..

Efsane seven Japonlara bakılırsa Güneş Tanrıçasının torunu, doğruca cennetten Japonyaya inmiştir. Onun torunu da, ilk japon imparatoru olarak tahta oturmuştur. Efsaneyi yaratanlar bir de tarih uydurmuşlardır: Milâttan önce 660! Bu, Sekizinci Yüzyılda çin tesiri Japonyaya geldiğinde Japonyayı Çin kadar eski bir devlet olarak göstermek isteyen saray tarihçilerinin yazdıkları bir tarih - efsanede kaydedilmektedir. Eserin adı Nihon Şoki. Gerçek ilim adamlarının nazarında bu eser, Dördüncü Yüzyıldan itibaren japon adalarında olup bitenleri en doğru şekilde anlatan kıymetli bir tarihtir. Fakat Milâttan öncelere kadar giden kısımları tamamile hayal mahsulüdür. Buna rağmen japon, buna inanmaktan hoşlanıyor.

Japonya ikinci Dünya Harbinden mağlûp çıkıp MacArthur'ün prokonsüllüğünü kabul ettiğinde, amerikalı komutan, İmparator Hirohitoyu radyoların mikrofonu başına getirecek, ona, Güneşin Oğlu olmadığını bizzat söyletecektir. Ama bu,, japon imparatorluk ailesinin dünyadaki hiç bir imparatorluk ailesinin sahip bulunmadığı kadar eski "şecere ağacı"na sahip olması gerçeğini değiştirmeyecektir. Bugün hiç bir tahtta, kökü Üçüncü veya Dördüncü Yüzyıla kadar giden bir sülâle yoktur.

Üçüncü veya Dördüncü Yüzyıl.. Tam olarak belli değil. Bunun sebebi, japon tarihinin çok geç başlamış olması ve başlangıcının efsaneyle karışmış bulunmasıdır. Japonlar bu efsaneleri gerçek tarihlerinin uzun süre temeli saymışlardır ve aşırı milliyetçi kliklerin idaresine geçip emperyalist bir politika takip ettiklerinde "üstün ırk" iddiasının sahipleri iddialarının delili diye bunları göstermişlerdir. Meselâ efsanelerdeki böyle bir iddia, cengâver bir imparatoriçe idaresinde Güney Korenin Japonlar tarafından fethedildiğidir. Gerçekten de Güney Kore Beşinci ve Altıncı Yüzyıllarda bir japon hâkimiyeti görmüştür. Ama bunun, Güney Kore* de yaşayan kavimlerin Kuzeyden gelen bir istilâ tehlikesine karşı Japonyaya geçmiş akraba kavimlerden istedikleri bir yardımın neticesi olması daha muhtemeldir. Efsane ile tarih bu kadar ileri devrelerde bu kadar kucak kucağa olursa gerçekler ile tefsirleri birbirinden ayırmak kolay değildir.

Bilinen şudur ki, japon devletinin kuruluşu Yamato kavminin rahip - başkanının öteki rahip . başkanların üstünde bir mevki kazanmasıyla olmuştur.

Bu sırada, Kıt'a üzerinde -Asya Kıtası- bazı değişiklikler vuku bulmaktadır. Çinde T'ang Sülâlesi devri, Çinin bu en parlak zamanı başlamaktadır. Yedinci ve Sekizinci Yüzyıllarda dünyanın en büyük, en kuvvetli ve en parlak imparatorluğu Çin imparatorluğudur. Bir adaya böyle bir imparatorluk yakın olsun ve adanın, ne de olsa iptidaî halkı onun tesirinde kalmasın, bu, aklın alacağı bir husus değildir. Nitekim Japonya, gözlerini Çine çevirmiştir.

Avrupalı için eski Yunan ve Roma neyse, japon için Çin o. Çin, japon medeniyetinin temelinde yatıyor. Her yeni şey Japonyaya Çinden gelmiş ve japon, harikulade taklitçiliğiyle onu derhal benimsemiş. Şekline ve ruhuna kadar. Japonlar hakkında "Dünyada her şeyin, en iyisinden sonraki ikinci iyisini yapan millet" derler. Bu, asırların ötesinden gelen bir kabiliyet.

Japonyanın Çinle ilk teması, elbette ki T'ang Devrinde değil. Koreden gelen müstevliler çin âdetlerinden, eşyalarından bir kısmını getirmişler. Bronz ayna bunlardan biri. Ama asıl, çin tesiri Japonyada Altıncı Yüzyılın ortasında başlıyor. O sıralarda gelen, Budizm. Bir misyoner Yamato kavmine bu dini getirince, Çin japonların gözlerini çevirdikleri ülke oluyor. Gerçi Budizmin beşiği, Hindistandır. Fakat japonlar için Budizm, oradan geldiği için bir çin dinidir ve yeni dinin saliklerinin, dinleri ve budist usuller hakkında daha fazla bir şeyler öğrenmek istediklerinde gittikleri yer Çindir.

Japonyanın garip, fakat çok ilginç bir özelliği var. Memleket yıllarca dışarıya kapalı kalıyor, kalıyor, kalıyor. Sonra, Budizmi getiren misyonerle Çine veya Komodor Perry ile batı dünyasına, ya da General MacArthur ile Demokrasiye açılıyor. O zaman sayısız öğrenci Çine, batı âlemine veya demokratik ülkelere koşuyor. Orada öğreniyorlar, görüyorlar, anlıyorlar. Memleketlerine dönüyorlar ye gittikleri yerlerin usullerini tatbike koyuluyorlar. Hem de çok zaman, başarıyla..

Altıncı Yüzyılın sonlarında olan budur. Yüzyılın ortasında Yamato kavmine giren yeni din ile eski din yarım asır kadar çatışıyor. Eski din yeninin değişikliklerine karşı koymaya çalışıyor. Fakat budist grup galip geliyor. Kavmin başındaki Veliaht Şotoku reformlara başlıyor. İlk yaptığı, Yedinci Yüzyılın hemen başında-

Şogunlar, samuraylar, geyşalar, tatamiler ve kâğıt duvarlar.. Bunlar, hayallerdeki Japonyaya renk veren şekiller. Şimdi hayal alemini televizyon temsil ettiğinden tarihin hikâyeleri televizyon programlarında canlanıyor. Ama bunlar, bütün programlar içinde, genci ve yaşlısı, japonlar tarafından en geniş ölçüde tutuluyor.

Çine büyük bir elçilik heyeti göndermesidir. Heyetler devam ediyor. Prens, bu heyetlerin yanına en kabiliyetli ve kıymetli öğrencileri koyuyor. Bunlar bazen Çinde on veya yirmi yıl kalıyorlar. Fakat geri geliyorlar ve Çinin hem sanatını, felsefesini, edebiyatını getiriyorlar, hem de devlet şeklini.

Kocaman Çin İmparatorluğu ve küçük Japonya! Bu, Japonların çinlileri devlet şeklinde bile taklit etmelerinin engeli değildir. Çin imparatorluk mudur? Öyleyse, bundan böyle Japonya da imparatorluk olacaktır. Prens Şotoku Çin imparatoruna yazdığı mektubu "Doğan Güneş İmparatorundan Batan Güneş İmparatoruna" diye, işte bu devrede tanımlar. Bu devrede, aslında hâla rahip başkanlar arasında birinci olan Yamato kavminin başı kendi kendine, çin imparatoru gibi mutlak bir hükümdar payesi takınır. Ancak, dini liderliği de bırakmaz. Zaten bu usul hep devam edecek ve İmparator daima, Şinto dininin başrahibi olarak kalacaktır. T'ang Çininde mükemmel, fakat son derece ka--ışık bir devlet sistemi bulunduğuna göre, Japonyada da böyle bir sistem kurulacaktır. Hemen bir Yüksek Devlet Şurası, bir Başbakan ve iki Başbakan Yardımcısı, sekiz tane de Bakanlık.. Bunların idaresinde, bir bürokrasi. Model, gene çin bürokrasisidir. Nihayet, T'angların dört köşe, beş mile altı mil genişlikte, etrafı duvarlarla çevrili başkentleri Ç'ang-an mı var? Yamatolar da, Yamato düzlüğünde Nara şehrini kuracaklardır. Varsın onun genişliği ikibuçuk mile üç mü olsun ve duvarları bulunmasın.. Hattâ, şehrin batı yanı hiç kurulamasın.. Memleket ise, çin modeli üzerine eyalet ve ilçelere bölünecek, oralara şatafatlı isimli valiler, idareciler gönderilecektir.

Fakat Çinin bir özelliği daha vardır. Orada toprak, hiç olmazsa hukuken devletleştirilmiş ve eşit parçalar halinde köylülere dağıtılmıştır. Dağıtılmıştır ki her vatandaş aynı vergiyi ödeyebilsin. Bu verginin bir kısmı mahsul, bir kısmı bedeni çalışma, bir kısmı da askerlik yapmak suretiyle ödenmektedir. Çin bunu yapar da, Japonya durur mu? O günler Japonyası, kâğıt üzerinde, T'ang Devri Çininin bir küçük modelidir.

Ama, sadece kâğıt üstünde.

Zira Japonya hâlâ, daha ziyade kendi başına buyruk kavimler halindedir. Şatafatlı isimlere sahip valiler ve idareciler, o bölgeleri zaten hâkimiyetleri altında tutan mahalli asillerdir. Bunların merkeze pek aldırdıkları yoktur ve Yamato kavminin başı başrahip başkan iken onu ne kadar dinliyorlarsa İmparatoru gene o kadar dinlemektedirler. Vergi sistemi tabii hiç yürümemektedir. Zaten bunun tatbik edilebildiği yerler bazı merkez bölgelerdir. Oralarda da askere alınan köylüler sadece işçi gibi çalıştırılmaktadır ve askeri kuvvet, hep, iyi ata

binen, bileği kuvvetli silâhşörlerdir. Çinde askerlik usulü, muazzam hudutlara sahip imparatorluğun bir ihtiyacının karşılığıdır. Japon adasında piyade ordusunun işi ne olacaktır ki?

Japonyanın Çine açılan penceresinin devlet sistemi bakımından getirdiği budur. Fakat o pencereden Japonyaya asıl giren, çin kültürüdür. Fikirlerdir, prensiplerdir, dünya görüşüdür. Bir japon medeniyeti, japon devletinden sonra doğmaya başlamaktadır.

III

BO HODO NEGATTE HARİ HODO KANAU

İstediğin sopa boyudur ama, eline geçen **iğne boyudur** ***(Japon Atasözü)***

Japonyanın Çine bakan penceresi Dokuzuncu Yüzyıla kadar açık kaldı ve japonlar bu devrede Çinden ne alabilirlerse aldılar. Dokuzuncu Yüzyıl, artık Japonyada geri ve iptidai bir topluluğun değil, aydın çevreleri, kültürü, sanatı, anlayışı bulunan bir toplumun yaşadığı devirdir. Buna mukabil aynı Dokuzuncu Yüzyıl, Çinin düşme devrinin başlangıcıdır. Japonya o tarihte bir defa daha içine döndü ve kendi kendine yaşamaya başladı.

Japonyada bir gün, bir akşamüstü, bir otomobil fabrikasını gezdim. Nagoya yakınındaki Toyota otomobil fabrikasını Detroit'teki bir amerikan otomobil fabrikasından ayırt edebilmek için insanın gözünün çok keskin olması lâzımdır. Toyota otomobil fabrikasından her iki dakikada bir otomobil çıkıyor.

Tesadüf, o akşam bir japon beni evine davet etti. Karısı kimonoluydu ve eğer beni getirmemiş bulunsaydı kendisi de mutlaka soyunup yukatasını giyecek, "bakla sofa - mercimek oda" evinde öyle dinlenecekti. Evin banyosu, tahta sandıktan kurnalı japon banyosuydu ve karı koca hasırın üstüne serdikleri yer yatağında yatıyorlardı. Tıpkı, ecdatlarının asırlardır yattığı şekilde.. Uzak Doğudaki bu en batılı memlekette en eski adetler insanlığın hâlâ gündelik hayatlarında yaşıyorsa bu, Japonyanın baledeki "pas de deux" usulüyle ilerlemiş olmasının neticesidir. Her yenileşmeyi daima bir hazım devresi takip etmiştir.

Ama siyasi bakımdan, Dokuzuncu Yüzyılla Onyedinci Yüzyıl arasını "rahat ve sakin bir hazım devri" saymak imkânı yoktur. Bu devre, ismen ve erkek kök bakımından hep aynı kalan bir imparator sülâlesinin gölgesinde gerçek kudret sahiplerinin birbirlerini takip ettikleri ve yedikleri devredir.

Japon İmparatoru.. Uğrunda japonların öldükleri, hem de sevinerek, âdeta bayram ederek öldükleri adam. Hiroşimada bana, korkunç atom bombasının tek muhafaza edilen hatırası, üstünde bombanın patladığı binanın enkazı önünde bir inanılmaz bağlılığın hikâyesini anlatacaklardır. Bomba patlıyor ve Hiroşima Üniversitesinin Edebiyat ve İlim profesörü Dr. Hiraiwa'nın iki katlı evi çöküyor. Profesör, Tokyo Üniversitesinin bir öğrencisi olan oğluyla birlikte enkaz altında kalıyor. Kımıldamalarına imkân yoktur. Ev, ateş de alıyor. Azrail gelmiştir. Genç çocuk "Baba" diyor, "artık yapacak hiç bir şey yok. Aklımızı toplamalıyız ve hayatımızı memleketimize adamalıyız. İmparatorumuza Banzai!" "Banzai" yaşa demek. Baba - oğul haykırıyorlar: "Tenno - heika, Banzai, Banzai, Banzai!" "Tenno" İmparator Hirohitonun saltanat adı. Sonra, bir mucize Profesör ile oğlunu kurtarıyor. Profesör anlatıyor:

"— Tennoya Banzai derken kalbimin derin bir huzur ile dolduğunu hissettim.."

Hiroşimanın çocukları da, İmparatoru anarak ve milli marşlarını, Kimi ga yo'yu söyleyerek ölmüşlerdir. Atom bombası, Hiroşimada inanılmaz sayıda çocuk öldürmüş. Milli marşı söyleyenler, 18 yaşında kızlar.

Nihayet, asıl inanılmaz hadise. Japonya teslim oluyor. Atom bombası Hiroşimadan sonra Nagasakiye de düşmüştür. Japonlar için, yapılacak başka bir şey yoktur. Bunu japonlara İmparator Tenno -yahut Hirohito- bildirmek

mecburiyetindedir. Bütün japon tarihinde ilk defa olarak İmparator sesini radyo vasıtasıyla milletine duyuruyor. Diyor ki: "Teslim olmak, benim irademdir!" Çok japon ailesinde, bir bayram sevinci. İmparatorun sesini duymuşlardır. İmparator, sesini tebasına duyurmak lutfunda, tenezzülünde bulunmuştur. Ne gam, Japonya mağlûp olmuş. Ne gam, Japonya için yeni bir güç devir açılmış. Japon, İmparatorun sesini duydu ya, artık mesuttur. Mağrurdur. Sevinçlidir. Bahtiyardır. İmparatorun sesini duymuş olmak.. Bunun telâfi etmeyeceği talihsizlik var mıdır? Bir düğmeyi çevirmiştir ve karşısında İmparatoru bulmuştur. Kulağına inanamamıştır. Duyduğuna inanamamıştır.

Japonyada İmparator, işte bu.

Bilir misiniz ki bu imparatorun, hatta bütün japon imparatorlarının en meşhuru Meiji'nin bugünkü İmparatorun büyükbabası kudreti daima, hemen hemen sıfırdan ibaret olmuştur ve İmparatorun adına Japonyayı daima bir başkası, çok zaman bir askeri lider idare etmiştir ve Japon İmparatoru bir meşruti kraldan İngiltere Kralı gibi veya bir demokratik memleketin Cumhurbaşkanından daha fazla fiili yetkiye hiç bir zaman sahip olmamıştır? Ne var ki Japonyada, kudretin gerçek sahibi her arzusunu "İmparatorun arzusu budur" diye yaptırmıştır ve imparatorlar buna itiraz cesaretini hemen hiç göstermemişlerdir.

Aslına bakılırsa, İmparator kimdir? O da çok defa, bilhassa Dokuzuncu Yüzyıldan Onyedinci Yüzyıla kadar, gerçek kudret sahibinin torunu olmuştur. Gerçek kudret sahibi, kızını devrin İmparatoruna vermiş, kızın doğurduğu oğlan çocuğunu babasını tahttan feragate mecbur edip; hükümdar yapmış, onun adına hükmetmiştir. Bu, Japon İmparatoru hakkında bilhassa Batıda mevcut efsanelerin iflâsıdır. Zaten Japonyanın son Şogunu amerikalı General MacArthur'ün de, çok itiraza rağmen, büyük dirayet göstererek İmparatoru ve imparatorluk müessesesini muhafaza etmesindeki sebep budur. Tabii, gerekli "demokratik rötuşlar"ı yaparak..

Bu, Şogun ne?

Onu anlatayım. Onu anlatırken de, gene tarihi gelişmelerin zincirini takip edelim.

Onuncu Yüzyıl civarına gelmiştik. Japonya hep, kâğıt üzerinde, T'ang Sülâlesi Çini tipinde bir memlekettir. Ama Japonya, devlet şekli bakımından sanki bir *ma*skeli balo hayatı yaşamaktadır. Mahalli ekratlar merkezi idarenin temsilcileri rolündedirler. İmparatorluğun başkenti Nara'dan Kyoto'ya nakledilmiştir. Sebep? Budistler o kadar ağır basmışlardır ki Nara mabetlerle dolmuştur ve orada bir platonik imparatorun bile hükümdarlık yapmak görevi güçleşmiştir. Japonlar Kyoto'yu da çin tarzında bir şehir olarak tanzim etmişler, ona da dört köşe bir şekil vermişler. Kyoto Ondokuzuneu Yüzyılın ikinci yarısına kadar japon imparatorluğunun başkenti olarak kalacaktır ve ancak Komodor Perry, bir bakıma, onu Tokyoya naklettirmek kudretine sahip olacaktır.

Japon imparatorları hemen hep kudretsiz kimseler olmuşlardır. Veliaht Prens Şotokudan bahsettim. Japon tarihinde Prens Şotokunun bir adı da "Ahır kapısı". Zira annesi İmparatoriçe onu, ahırları teftiş ederken bir ahırın kapısında doğurmuş. Tahtta İmparatoriçe Suyko varken, Japonyaya gerçekte hükmeden odur. Japonyaya hükmetmek için Prens olmak da şart değildir. Tâ Onyedinci asra ve *o* tarihte Japonyaya hükmetmeye başlayıp bu hâkimiyeti Ondokuzuncu asra kadar devam ettiren Tokugawa ailesinin fiili saltanatına kadar, önüne gelen Japon İmparatoruna kudretini kabul ettirtmiş, onun adına memleketi idare etmiş. Hem de, kudreti babadan oğula geçirerek, yani saltanat ailesinin yanında bir de "fiili kudret sahibi aile" yaratarak. Bunların en meşhura, Fujiwara'dır. Tâ son zamanlara kadar, Fujiwara'lar Başbakan olmak hakkını ellerinde tutmuşlar. Ama, Başbakan olmak her zaman hükmetmek demek değildir. Çok zaman bir Şogun, Fujiwara'ları da, başka aileleri de İmparator çevresinin dar hudutlarına sıkıştırmış ve Japonyaya o hâkim olmuştur.

Bütün bunlar, bir basit ve bugünkü Japonyayı anlatmak isteyen kitabın sayfalarına sığmayacak karışıklıkta hadiselerdir. Ama, meselenin esasını bilmeden de bugünkü Japonyayı anlamak imkânı yoktur. Kısaca, hadise şu: Tahtta, Üçüncü veya Dördüncü Yüzyılda Japonyadaki kavimlere hâkimiyetini kabul ettirtmiş Yamato kavminin rahip başkanından gelme bir imparator. Memleket, hâlâ, bir istiklâle sahip bu çeşit kavim başlarının fiili idaresinde. Merkezi hükümet sadece kâğıt üstünde. Kudreti eline geçiren, İmparator adına saltanat sürüyor. Kyoto'daki Saray çevresinde darbeler darbeleri takip ediyor. Tahta imparatoriçeler de çıkıyor ve bunlar gözdelere sahip bulunuyor. Bunlar da kendi aralarında vuruşuyorlar. Bazı aileler, İmparatorun gölgesinde devamlı kudret mevkileri sağlıyorlar.

Çin modeli üzerine tanzim edilmiş devlet şekli, bu durumun ancak yardımcısı. Vergiler, hiç, İmparatorluk ailesi bile, gelirini vergilerden değil, şahsen sahip olduğu toprakların getirdiğinden sağlıyor. Fakat bu, çok zaman yetmiyor. Japonyanın asıl kudretli ve zengin ailesi, Fujiwara'lar. Bazen, imparatorları onlar besliyor. Niçin onlar, imparator olmuyorlar? Japonyanın, bu, bir özelliği. Her kudret sahibi, tâ sonuna kadar, imparator sülâlesini muhafaza edip onun gölgesinde saltanat sürmeyi tercih'

edecektir.

Onuncu, Onbirinci Yüzyıldan itibaren, bütün bu şartların neticesi olarak bir derebeylik sistemi Japonyada gelişiyor. Mahalli aristokratlar şatafatlı isimlerle eyaletlerin başına getirilmişlerdi ya.. Her biri, kendi bölgesini vergiden âzâde bir müstakil toprak parçası haline sokmakta gecikmiyor. Bunlar, Kyoto'yu tanımıyor değiller. Ama, platonik olarak. Merkezin emrinde kuvvet yok ki, kuvvet sahibi bu derebeylere sözünü geçirsin. Aksine, bunlar kendi kendilerini çeşitli tecavüzlere karşı koruyorlar, birbirleriyle de, kudret kavgasına tutuşuyorlar. Kazanan artık kendisine Şogun adını veriyor ve bir süre "'İmparatorun Başkomutanı" oluyor. İmparatorun başkomutanlığı lâftır. Bunlar, fiili bir durumu kudretsiz imparatora kabul ettirmekle yetiniyorlar. Şogunlar, gene Japonlara özgü bir davranışla sadece İmparatora değil, onun gölgesindeki sivil makamların babadan oğula geçen sahibi durumundaki Fujiwara'lara da müsamaha ediyorlar ve saltanat darbesine girişmiyorlar. Şogunluğu ele geçiren derebeyleri kendi adamlarına en zengin bölgelerin idaresini veriyorlar, Şogunluklarını onların desteğiyle devam ettiriyorlar. Tabii bunların arasında, kuvveti gelişince, Şoguna karşı ayaklanıp onu devirenler ve Şogunluğu bizzat alanlar eksik olmuyor. Japonyanın en meşhur ve en devamlı Şogun ailesi Tokugawa'ların da iktidara gelişleri böyledir. Osakaya gidenler, Tokugawa'lardan önceki son Şogunun kalesini görmek fırsatını buluyorlar ve yedi yüzyıl süren bir iktidar kavgasını iki asırlık sükunete kavuşturan, böylece de Japonyanın bugünkü ve İkinci Dünya Harbinden hemen öncekikalkınmasının temelini atan bir samurayın kudreti nasıl eline geçirdiğinin hikâyesini öğreniyorlar.

Onaltıncı Yüzyılın sonları. Japonyada hâkimiyet, Hideyoşi adını taşıyan bir generalin elinde. Osakadaki büyük ve gerçekten güzel kaleyi inşa ettiren o. Kyoto'da tabii gene bir imparator var ama, sembol olmaktan başka mâna taşımıyor. Hideyoşi, basit bir aileden geldiği için Şogun sıfatını alamamış. Ama kendisine Başbakan ve Sivil Diktatör payelerini vermiş.

Hideyoşiye "Japon Napolyonu" diyorlar. Bunun sebebi, Koreye bir sefer tertiplemiş bulunması. Napolyonun nasıl kendi generalleri varsa, Hideyoşinin de var. Bunlardan en kudretlisi ve Hideyoşinin en yakını Tokugawa İeyasu. Hideyoşi, İeyasuya japonyanın doğu tarafını vermiş. Orada, Edoya hâkim. Edo, biliyoruz, bugünkü Tokyo.

Hideyoşi, Yüzyılın sonunda ölüyor. Ölmeden de, oğlunu İeyasuya emanet ediyor. İeyasu, kafasında başka plânlar olduğundan bunu pek istemiyor ama, kabul mecburiyetinde kalıyor. Hideyoşi, sülâlesinin iktidarda devamı için pek karışık bir sistem kurmuştur. Beş kişilik bir Naipler Heyeti var. Onların başında, İeyasu. Beş kişilik de Bakanlar Heyeti var. Onlar, Naiplerin altında memleketi idare ediyorlar. Bir başka heyet daha var. O da, Bakanlarla Naipler arasında anlaşmazlık çıkarsa onu halledecek. Hideyoşinin oğlu ise, Osaka kalesinde annesiyle beraber oturuyor.

Naipler ile Bakanlar arasında anlaşmazlık tabii çıkıyor. Naiplerin başında İeyasu, Bakanların başında İşida Mitsunari diye biri var. 1600'deki büyük meydan muharebesinde İeya--u galip geliyor ve Japonyanın bütün idaresini fiilen eline alıyor. Fakat İmparatora dokunmuyor, hattâ Hideyoşinin oğluna dokunmuyor. "Kutu kutu içinde" gibi bir şey.. İeyasu, ailesi asil olduğundan Şogun sıfatını alıyor. İki sene sonra da, Şogunluktan kendi oğlu hesabına feragat ediyor.

Ne karışık işler değil mi?

Kyoto'da bir imparator. Hükmü yok. Osakada bir Sivil Diktatör çocuk. Onun da hükmü yok. İeyasunun oğlu, çocuk Şogun. Onun da hükmü yok. İeyasu, "Şogunun Babası" olarak memleketin hâkimi! Niçin bu karışıklık? Bu, japon tabiatının bir neticesi..

İeyasu, bir süre Hideyoşinin oğlunu iyi tutuyor. Hattâ onu, parasını iyice sarfetmeye teşvik ediyor. 1614' lerde araları açılıyor. Hideyoşinin oğlu, Tokugawa idaresinden ne kadar gâyrimemnun varsa, hepsini Osaka kalesine topluyor. Kale, bir tepenin üstünde. Etrafı, iki hendekle çevrili. Hâlâ, içeriye iki köprü aşılarak giriliyor. Kulesinden bütün şehir ve vadiayaklar altında. Bina çin stilinde yapılmış. İeyasu orayı muhasara ediyor.

Kale dayanıyor.

Bunun üzerine İeyasu bir askerlik hilesine başvuruyor. 1615'in Ocağında barış imzalıyor, Hideyoşinin oğlunu kabul ediyor. Fakat bir şartı vardır: Kalenin hendekleri doldurulacaktır ve dış burçlar yıkılacaktır. Osaka kalesi, böylece mukavemet gücünü kaybediyor. İeyasu Mayısta yeni bir maraza çıkarmak fırsatını buluyor ve hücum ediyor.

Bu sefer kaleyi alması işten değildir. Hideyoşinin oğlu intihar ediyor. Taraftarları teslim oluyorlar.

Japonyada, Komodor Perry'nin gelişine kadar sürecek olan Tokugawa devri açılmıştır.

Gelecek yazı:

264 yıllık devamlı barış

leştirip, Kireçburnundan denize dökecek bir proje hazırlanmış ve iş, bundan sekiz - dokuz ay önce 800 bin liraya, Yapıtaş adında bir şirkete ihale edilmiştir. İşte facia da bundan sonra başlamıştır. Zira kaplumbağa hızıyla hareket edildiği için, iş bitmemiş, tam yazın başında Tarabya feci haledüşürülmüştür. Kanal açılmaya başlandığı zaman etraftaki evlerin münferit denizle irtibatlı kanalları ve eski Sümer Palas üstünden gelen büyük tonoz tıkanmış, bu tonozun ve evlerin bütün pisliği, açılan kanala dolmağa başlamış ve lâğım sularından birikintiler meydana gelmiştir. Eski kanallar için hiç bir tedbir alınmaması yüzünden meydana gelen bu olay bütün Tarâbyanın sağlığını ciddi surette tehlikeye soktuğu gibi, etrafa yayılan koku, bu güzelim yeri oturulmaz hale getirmiştir. Üstelik, Sümer Palastan gelen tonoz tıkandığı için de, ufacık bir yağmurda civarı sellerin basması kolaylaşmıştır. Birikintiler müteahhit tarafından toprakla örtülmüşse de, bu tedbir, iğrenç manzaranın ortadan kalkmasını sağlamamıştır.

Turizmi baltalayanlar

Bütün bunların yanında hem Tarabyalıları ve hem de bu güzel koyu sevenleri endişeye sevkeden ikinci bir durum daha vardır: Açılan kanala döşenen boru 300 milimetre çapındadır. Pis sular ve lağım suları bu borudan akacak ve Kireçburnundan denize dökülecektir. Endişe edilen husus, bu 300 milimetrelik borudan bütün Tarabyânın pis ve lâğım sularının nasıl geçeceğidir. Çünkü bu boruya bütün evlerin, daha önceden açılan tonozların ve otelin pis su yolları bağlanacaktır.

Bilhassa Tarabyada oturan yaşlı ve tecrübeli kimseler, durumu üzüntü ile izlemektedirler. İfade edildiğine göre, bu ince boru bu kadar yükü taşımaya yetmeyecek ve sık sık patlamalar olacaktır. Üstelik Tarabya, gün geçtikçe inkişaf eden bir bölgedir. Bu ince boru bugün için yeterli olsa bile, gün geçtikçe sayıları artan evlere yetmiyecek, mutlaka patlıyacak ve onarılması için aylar geçecektir. Sonra, bu pis suların, Kireçburnunda denize döküldükten sonra tekrar koya dönmesi de mümkündür. Gerçi şişe atılarak bazı tecrübeler yapılmıştır ama, Boğazın akıntıları sık sık değişmektedir.

Tarabya sahil yolunda tabela
Güzel İstanbul!..

Yine tecrübeli Tarabyalılara göre, bu boru Fransız Elçiliğinin önünden ve 50-60 metre denizin dibine indirilmelidir ki artık bir daha bu pislikler denizin yüzüne çıkmasın.

Olay, Türkiye turizmi için gerçekten bir darbedir. Tarabya İstanbulun en güzel lokantalarının toplandığı ve halen de Boğazın en güzel otelinin bulunduğu bir koydur. İstanbula gelip de Tarabyaya uğramayan turist sayısı parmakla gösterilecek kadar azdır. Şu turist sezonunun başladığı günlerde turistlerin en çok uğradıkları bölgeyi kokular içinde bırakmada laçka turizm teşkilatının ihmali elbette ki büyüktür. Koordine çalışma yapmayan, mesela İstanbulda Belediyenin turizm alanında yaptıklarından habersiz olan bu teşkilâttan elbette ki daha fazla bir şeyler beklenemez.

Kurtarılan koru

Boğazın bu güzel köşesi, bundan bir süre önce başka bir tehlikeyle daha karşılaşmıştır. Tarabyaya hayran kalınan güzelliği veren unsurlardan en önemlisi, muhakkak ki, sırtlardaki korudur. Tarabyalılar bir sabah gözlerini açtıklarında, korudaki bütün ağaçların çentiklenmiş ve numaralanmış olduğunu gördüler. Orman Müdürlüğünden müsaade alınarak, Boğazın en güzel korusu kesilecek ve kereste haline getirilecekti. Gözlerin fal taşı gibi açılmasına sebep olan olay hemen ilgililere duyuruldu. İlgililer bunun "imkansız" olduğu cevabını verdiler. Fakat koruya getirilip de numaralar kendilerine gösterilinçe, durumu kavradılar. Yapılan araştırmada, Orman Müdürlüğünden iki memurun, rüşvet karşılığı, bir kereste tüccarına kesim müsaadesi verdikleri anlaşıldı. Milyonluk bir hazine, Tarabyalı bazı kimselerin gayretiyle böylece, heba olmaktan kurtarıldı.

Orman Bölge Müdürü derhal olaya el koydu, çentiklere zift sürüldü ve tek bir ağacın bile kesilmesi önlendi. Eğer memleketsever bir vatandaş durumu farketmeseydi, koyun üstündeki ağaçlardan bugün bir tanesi bile kalmamış olacaktı.

Her sahada görülen bu laubalilik, İstanbulu da, Türkiyeyi de gündengüne, içinden çıkılmaz sorunlarla karşıkarşıya getirmektedir.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Nato

Ertelenen anlaşmazlıklar

Kuzey Atlantik Andlaşması Bakanlar Konseyi, geride bıraktığımız hafta Çarşamba akşamı, üç gün süren çalışmalarının bilançosunu veren ortak bildiriyi yayınladığı zaman, Batılı çevreler rahat bir nefes aldılar. Bildiride, NATO'nun çeşitli bölünmeler içinde bir Teşkilât olduğunu gösteren hiçbir belirti yoktu. Tam tersine, hemen ilk satırlarında, toplantıya katılan Bakanların, "milletlerinin, demokrasi, kişi hürriyeti ve kanun hükümranlığı ilkelerine dayanan hürriyet ve ortak mirasını korumak amacıyla Atlantik İttifakının eskiden olduğu gibi bugün de devamının gerekliliği" konusunda görüş birliğine vardıkları belirtiliyordu. Ancak, ilk ferahlık sarhoşluğu geçip de satırların üzerinde daha iyi durulmağa başlandıkça, Teşkilât içindeki görüş ayrılıklarının olduğu gibi ortada durdukları, fakat hiç değilse görünüşün kurtarılması için bir süre geriye atıldıkları açıkça ortaya çıktı.

Bildiride en fazla göze çarpan nokta, Fransanın NATO karşısındaki tutumundan doğan sorunların çözülmesiyle ilgili olarak Bakanlar Konseyinde hiçbir olumlu adım atılamamış olmasıydı. Bilindiği *gibi,* bu sorunların başlıcaları Federal Almanyadaki fransız kuvvetlerinin durumu, görevleri, NATO kuvvetleri ve kumanda düzeni ile ilişkileridir. Şimdiye kadar NATO kumandası altında bulunan bu kuvvetler General De Gaulle tarafından şimdi milli kumanda altına konulmuşlardır. Birleşik Amerika ve Federal Almanya, bu kuvvetleri, Fransanın NATO ile ilişkilerini korumasını sağlayacak bir koz olarak görmektedirler. Buna karşılık Fransa,bunların durumunu ancak Federal Almanya ile yapacağı ikili görüşmelerde gözden geçirebileceğini ve statülerini gene Federal Almanya ile yapacağı ikili anlaşmalarla tesbit edebileceğini bildirmiştir. NATO Bakanlar Konseyi, bu konuda Fransa ile açık bir çatışmaya girmeyi önlemek için, anlaşmazlığı NATO Daimi Konseyine havale etmiştir."Eğer Daimi Konsey bu konuda bir görüş birliğine varamazsa, o zaman Bakanlar Konseyinin ileride yapacağı toplantılarda mesele yeniden ele alınacaktır.

Bu formül, açık bir çatışmayı geciktirmesi bir tarafa, fransız kuvvetlerinin bir süre daha Almanyada kalmasını sağlamak bakımından da fena bir formül değildir. Ancak, önümüzdeki hafta yapacağı Sovyetler Birliği gezisinden döndükten sonra General De Gaulle'ün buna ne kadar bağlı kalacağını kestirmek kolay değildir. Bu husus, ancak, yakında Fransa ile Federal Almanya arasında başlayacak ikili görüşmelerde anlaşılacaktır.

Bir parmak bal

"Bugün dünya barışını en yakından ilgilendiren sorun, hiç şüphesiz, Doğu ile Batı arasındaki ilişkilerin yumuşamasıdır. Bu yumuşama, askeri blokların kuvvetlendirilmesiyle değil, ortalıktaki çıbanbaşlarının ayıklanmasıyla mümkün olabilir. Avrupadaki en önemli çıbanbaşı ise, Almanyanın durumudur. Danimarka Dışişleri Bakanının bu konuyla ilgili olarak Konsey önüne getirdiği bir "Avrupa zirve konferansı"teklifi, Fransa da dahil, bütün NATO üyeleri tarafından hasıraltı edilivermiştir. Bildiride bu konuda belirtilen tek şey, Daimi Konseye, Doğu - Batı ilişkileriyle ilgili olarak belirecek gelişme ihtimallerini yakından izlemek görevinin verildiğidir.

Üç gün süren çalışmalar sırasında başka konular da görüşülmemiş değildir. Bildiriye geçmemekle beraber, Vietnam savaşı Dean Rusk'un müttefiklerine satmak istediği konulardan biri olmuştur. Fakat hiçbir devlet, Birleşik Amerikanın akılsızlığına ortak çıkmaya istekli görünmemiştir. Kıbrıs ve silâhsızlanma sorunları ise, hemen hemen hiç tartışma konusu yapılmadan, eski bildirilerdekilere benzer biçimde yeni bildiriye de geçivermişlerdir.

Brüksel toplantısından sonra da NATO, dışı zırhların parıltısıyla yanıp sönen, fakat içi en önemli konularda ya bölünen, ya da kesin bir durum almaya yaklaşamayan üyelerle hergün biraz daha gevşeyen bir topluluk olmaya devam etmektedir.

General De Gaulle
Yıldırım çeken

İngiltere

Gemisiz ufuklar

Şu satırların yazıldığı sıralarda, aşağı yukarı dört haftadır, dünya denizlerinde ingiliz bayrağı taşıyan gemi görünmemektedir. Yalnızca Londra doklarında hareketsiz yatan gemilerin sayısı 200'e yaklaşmış

bulunuyor. Bunlarda ve öteki limanlarda yatan yüzlerce gemide çalışan 25 bin kadar deniz işçisi de, evlerinde, televizyonlarının başında, heyecanla tek bir haberi beklemektedirler. Bu, Deniz İşçileri Sendikası ile işverenler arasında nihayet anlaşmaya varıldığı ve uzun bir süreden beri devam eden grevin sona erdiği haberidir. Ancak, bu haber bugün alınsa bile, ingiliz gemilerinin normal çalışma düzenine dönmesi için en az bir hafta geçmesi gerekmektedir.

Eğer ingiliz limanlarında hareketsiz yatan gemiler yalnızca Britanya adası ile diğer ülkeler arasında yolcu götürüp getiren gemiler olsaydı, o zaman tatsız gecikmelerden başka ortada korkulacak hiçbir şey bulunmazdı. Ancak, koca koca transatlantiklerin yanında geniş tankerler, irili ufaklı yük gemileri de doklara bağlanmıştır. Bunlar çalışmadıkça, ingiliz ekonomisi can damarından vurulmuş demektir. Gerçekten, İngilterenin bir ada olduğu ve akaryakıtından ham maddelerinin birçoğuna kadar hemen herşeyi dışardan deniz yoluyla getirttiği unutulmamalıdır. Eğer bunlar için bir de yabancı gemilere para ödenecek olursa, ingiliz dış ödemelerindeki dengesizlik daha da büyüyecek ve sterlinin o kadar korunmak istenen değeri büsbütün tehlikeye girecektir.

Görünüşe bakılırsa, ingiliz deniz adamlarının grevi basit bir ücret uyuşmazlığından doğmamıştır. Denizcilerin en çok şikâyet ettikleri, çalışma saatlerinin yüksekliğidir. Hemen hemen bütün çalışma kollarında iş haftası 40 saati aşmazken, deniz adamları, grevin başladığı güne kadar haftada 56 saat çalışmak zorundaydılar. Şimdi bütün istedikleri, bunun 40 saate indirilmesi ve yıllık izinlerinin uzatılmasıdır. Ancak, bunun karşılığında ücretlerinin azaltılmasına razı değillerdir. Başka bir deyişle, çalışma saatleri azalacak ama, alacakları para aynı kalacaktır. Böyle olunca, saat başına düşen ücretin kendiliğinden yükseleceği ortadadır.

Reddedilen rapor

Deniz işçilerinin bu istekleri karşısında, işverenler, bugün için böyle ağır bir yükün altına giremeyeceklerini ileri sürmektedirler. Çalışma haftasını 40 saate indirebilmek için kendilerine iki yıllık bir süre verilmesini istemektedirler. Bu iki yıl içinde, çalışma haftası, üç safhada azar azar 40 saate indirilecektir.

Harold Wilson
Grevcilerle dertte

Harold Wilson
Grevcilerle dertte

Deniz işçileri, işverenlerin bu teklifini" başındanberi kabul etmemektedirler. Wilson hükümetinin iki tarafı bir orta noktada buluşturmak için kurduğu arabulucu heyeti, çalışma haftasının şimdi ilk hamlede 48, bir süre sonra da 40 saate indirilmesini ve bu iki kademeli, indirimin gelecek Hazirana kadar tamamlanmasını teklif etmiştir. Fakat bir yıl beklemeye bile tahammülleri olamayan işçiler, Lord Pearson başkanlığındaki bu arabulucu heyetinin raporunu da, yayınlanır yayınlanmaz, reddetmiş bulunmaktadırlar.

Bütün ingiliz ekonomisini ipotek altına sokan bu grevin iktidara sendikaların desteğiyle gelmiş bir İşçi hükümet için üzücü ve kuvvetten düşürücü bir olay olduğuna şüphe yoktur. Fakat Wilson için duruma seyirci kalmaktan ve taraflardan birnin, muhtemelen işçilerin, teslim olmasını beklemekten başka çare de görünmemektedir. Çünkü, eğer işçilerin isteklerinden yana çıksa, kendi ekonomi politikası ağır bir darbe yemiş olacaktır. Gerçekten, İşçi hükümet, sterlinin değerini korumak için ücretlerdeki artışın yılda yüzde 3-4'ü geçmemesi ilkesini koymuştur. Eğer deniz işçilerinin istediği olur, yani ücretler aynı kalırken çalışma haftası 40 saate düşürülürse, bu oranın çok üzerlerine çıkılmış olacaktır. Hatta Pearson raporundaki teklifler bile İşçi hükümetin ücret politikasını tehlikeye düşürmeye yetip de artacaktır.

Başlayan bölünme

Deniz adamlarının takındıkları uzlaşmaz tavır yalnız İngiliz hükümetini değil, öteki sendikaları da güç durumlara düşürmüş bulunuyor. Bir kere, ingiliz ekonomisinin bu yüzden uğrayacağı zararı en çok çekecek olanlar, işçilerdir. İkincisi, başladıkları grevin işverenler tarafından çeşitli dolaylı yollardan etkisiz kılınmaya çalışıldığını gören deniz adamları, geride bıraktığımız halta içinde, başta liman ve yükleme işçileri olmak üzere, deniz taşınımıyla ilgili diğer sendikaları da kendilerine katılmaya çağırmışlardır. Ancak bu sendikalar, kendileri için greve katılmaya haklı bir neden görmediklerinden, çağrıya uymamışlardır.

Dört haftaya yakın bir süredir uzayıp giden grev, deniz adamları arasında bölünmelere yol açmaktan da geri kalmamıştır. Kısa yollarda çalışanlar, Pearson raporunun kabulüne taraftar görünmektedirler. Buna karşılık, uzun yol gemicileri sertliğe devam taraflısıdırlar. Ancak bu bölünme, deniz adamları sendikasının mukavemetini önemli biçimde azaltmıştır. Nitekim, şu satırların yazıldığı sırada, sendikanın, İngiliz Sendikalar Birliğinin de aracılığı, işverenlerle yeni görüşmelere girişmek istediğini gösteren kuvvetli belirtiler vardır.

Tü li'den haberler

"Son gün gelmeden"

Sahnede Cüneyt Gökçer, salonda politikacılar, ön sırada AP'li Bakanlar, arka sıralarda Oidipus'un birçok sözünü alkışa tutan heyecanlı bir seyirci topluluğu... AP'li Bakanlar Gökçerin oyununu dikkatle seyrediyorlar, Sofoklesir" yüzyıllardır önemini kaybetmeyen sözlerine kulak kabartıyorlar. Aktör Muammer Esinin yönettiği koronun "Son gün gelmeden" diye başlayan sözleri, salonun öteki seyircilerinde de fısıltılara ve yorumlara uğruyor. Son gün gelmeden, hiç bir insan, hiç bir güç, hiç bir iktidar için konuşulmıyacağını, parlak başlangıçların karanlık sonuçlarının tarihte, hattâ bizim yakın tarihimizde de çok örneği olduğunu söylüyorlar. Gökçerin yunan trajedisini zirvesine çıkaran usta aktörlüğü birçok hikâyeyi, Totsis bilmem ne dâvalarını, herşeyi o gece geride bırakıyor, AP'li Bakanlar salondan biraz şaşkın, biraz hayran ayrılıyorlar. AP'-siz seyirciler sanatın gücünü konuşuyorlar. Metin Andın yanında oyunu seyreden bir tiyatro ressamı, ertesi gün Oidipus'un portresini çizmek için randevu istiyor. Gökçer ve arkadaşları ise soyunma odasında, Antalyada Aspendos tiyatrosunda, İzmirde Bergamada Oidipus'u seyredenlerle Ankaralı seyirciler arasında mukayeseler yapıyorlar.

Aspendos tiyatrosunda buoyunu 17 bin kişi seyretmiş. O gece tiyatro çevresinde taşıt aracından geçilmiyormuş. Bir italyan televizyoncu, "Burada neler oluyor da dünyanın haberi yok!" diyormuş. Bir söylentiye göre Zeki Müren, aynı tiyatroda bir konser verip 17 bin kişiye şarkılarını dinletmek için 20 bin lira para teklif etmiş. Fakat Antalya Valisi, bu tarihi dekorda ancak Oidipus gibi oyunların oynanacağını, Suna Kanların, Filarmoni Orkestralarının konser vereceğini söylüyormuş. Demek, hâlâ böyle valilerimiz

Fethi Doğançay ve eşi
Ava giden avlanır.

Az tamah çok zarar

Dışişleri Genel sektereliğine getirilen Londra Büyükelçimiz Zeki Kuneralp, kafası sağlam bir diplomatımızdır. Fakat ayağından rahatsız olduğu için, merdivensiz bir evde oturmak istiyor. Dışişleri Bakanlığı, şimdiki Genel Sekreter Haluk Bayülkenin oturduğu Kızılırmak sokaktaki daireyi bırakıp yeni bir daire tutmaya karar vermiş, Fethi Doğançayın Çankayadaki yeni apartmanından bir daireyi münasip bulmuş. Fakat Doğançayın bir unutkanlığı olmuş; herhalde senato seçimlerinde uğradığı hayal kırıklığının tesiriyle olacak, aynı daireyi daha önce Hıfzı Oğuz Bekataya verip kirasını da peşin aldığını unutuvermiş!. Belki de, Dışişleri Bakanlığı Hıfzı Oğuzdan daha çok kira ödemeyi kabul ettiği için bir işadamı gibi düşünmüştür, o da başka... İlle ve lâkin, az tamah çok zarar getirdi, Doğançay iki kiracıyı da kaybetti. Talipler, evsahibinin davranışına içerleyip vazgeçmişler!.

Yeni **rufta** eski aşinalar

Geçirdiğimiz hafta Ankara yeni bir otele kavuştu: Dedeman Oteli açıldı. Akay sokağındaki otelin açılış kokteyli çok kalabalıktı. Dedeman ailesi kapıda misafirleri karşılıyor, yakalarına karanfiller takıyorlardı. Aksilik bu ya, soğuk hava tertibatı bozulmuş, kalabalık sıcaktan ter içindeydi. Herkes kurtuluşu rufa çıkmakta buluyor, asansörler önündeki kuyruk uzadıkça uzuyordu.

Açılış kokteylinde bulunan politikacılar arasında, Samsun milletvekili Melâhat Gedik de vardı. Bn. Gedik eski yıllardan farklı görünüyor, üstüne başına pek itina etmiyor artık. Halbuki Mecliste, güzel tayyörleri, berberden yeni çıkmış hissini veren iyi taranmış saçlarıyla dikkati çekerdi.

Dedeman Otelinde AP'lilere, eski DP'lilere tabii daha çok rastlanıyor. Başka türlüsü de eşyanın tabiatına aykırı olurdu doğrusu!..

O gün, otelin yeni rufunda birbirine rastlayan eski aşinalar, eski ve yeni iktidarlar arasında mukayeseler yapmaktan da geri kalmadılar.

Arpacı kumruları

Dışişleri Bakanlığındaki değişiklikler gerçekleşiyor. Bakanlığın içi cadıkazanı gibi. Koridorlarda ise lâftan geçilmiyor. Kararnamelerin çıkışını bekliyenler tahminler yürütüyor, yorumlar yapıyorlar. Diplomatlarımızın bu görünüşü arpacı kumrularına benzetilebilir. Geri gelen büyükelçilerin genel müdürlüklerde çalışmasıyla ilgili prensip kararının iyi karşılanmadığını hiç kimse söyliyemez. Yalnız, yeni genel müdür olanların durumu merak konusu... Oktay İşçen, Fahir Alaçam ve Tevfik Ünaydının, büyükelçilerin genel müdürlüğüne karşı ne duruma düşecekleri merak edilmeyecek gibi de değil.

Beri yanda, Bakanlığın sosyal bünyesinde de bazı değişiklikler bekleniyor. Geçen gece Golf Klübünde Emine Belbez ile Rasin Burakı yanakyanağa dansederken görenler "Düğün ne zaman?" diye sordular. Koridor söylentilerine göre, Bakanlık bu evliliğe allerji duyuyormuş. Ne zamandanberi, Gül ve Behçet Tüzemen çiftinin evliliğini yeni kutlamadılar mı sanki? Yeni kararnameye paralel olarak bazı müzmin bekâr genel müdürler de dışarıya evli elçi çıkmaya karar vermişler. Kulağımıza ilk gelen isimlerden biri, Hamit Batu!.

Amerikalı kocalar

Rotary Klübünün dişisi sayılan Zontacılar, geçtiğimiz hafta Kent Oteli salonlarında bir akşam yemeği yerdiler. Ankarada başka hiç bir yerde görmediğimiz birçok kadın, Zontanın amaçlarını konuştular, Türkiyede de Zontacılığı yaygınlaştırmak için çareler düşündüler. Yemeğin en enteresan konuşmalarınbirini Amerikan Kültür Ataşesi Yardımcısı, üstelik türkçe yaptı. Ataşe Yardımcısının "amerikalı kocaların kılıbık" olduğunu itiraf eden sözleri de gülüşmelere yol açtı. Bir Hanım, yanındaki arkadaşına dönüp şöyle dedi:

'— Başka türlüsü nasıl mümkün olabilir? Kinsey raporları filan ortada.."

Dedemanlar Otel Dedemanda
Yakalara karanfil

Çeşme kıyıları

Okullar kapanınca Ankara boşalmağa başladı. Kimi İstanbula, kimi İzmire gidiyor. Yalnız aileler değil, meyhaneler bile yer değiştiriyor. Bütün kış Bulvarı canlandıran Orhanın yeri Çeşmede açıldı. Bilhassa Operacılar çok menunlar. Çünkü, başta Ayhan Aydan ile Sevda Aydan, Operanın birçok yıldızı yazı Çeşmede geçiriyor. Sevda Aydan, bütün dostlarını Çeşmeye çağırıyor. Birkaç gün önce Viyanadan dönen soprano, hayatından çok memnun. Sonbaharda birkaç konser vermek üzere parlak teklifler almış.

Çeşme kıyılarında motel açanlardan biri de Tülin Kesebir. Eski Bakanlardan Şakir Kesebirin kızı, hürriyeti seçtikten sonra evlilik ve aşkta uğradığı hayal kırıklıklarını turizmde unutmağa çalışıyor. Bodrumdan sonra Çeşmeye yöneldi. İstanbulda da bir oteli var. Fakat bütün bunların bir kadını mesut etmeğe yetmediği de muhakkak.

Afrika hikâyeleri

prof. İhsan Doğramacı ve eşi, UNİCEF'in bir toplantısına katılmak üzere Adis Ababaya gitmişlerdi, oradan Nijeryaya da uzanmışlar, yeni ülkeler tanımaktan çok hoşlanmışlar. İhsan Doğramacı, Afrika ile ilişkiler kurmak yolunda ilk adımları bir bilim adamı olarak atmış. Oradaki temsilcilerimizi de yakından tanımış. Dost topluluklarında çok enteresan hikâyeler anlatıyor.

İyi ki gitmedi

Kanat Gür ve arkadaşları iyi ki Hollandaya gitmediler. Bu orkestra geleli Ankara Palas geceleri çok parladı. Pavyonda şık bir kalabalık toplanıyor, bazı geceler sabaha kadar uzuyor. Geçtiğimiz hafta Golf Klübündeki İtalyan Gecesinde hayal kırıklığına uğrayanlar, soluğu Ankara Palas pavyonunda alıp, asıl italyan şarkılarım ondan dinlediler. Pavyonun şık kadınlarından biri de Yesemin Tanbaydı. Tanbay, gökkuşağı renklerim taşıyan elbisesi ve geometrik küpeleriyle yeni modanın güzel bir temsilcisi.

Havalar serin gittiği için, Ankaralılar pavyon gecelerinden tabii çok memnunlar. Bir yandan da bahçenin açılışına hazırlanıyorlar. Açılış, önümüzdeki haftaya.

YAYINLAR

EZOP MASALLARI

Türkçeleştiren: Tarık Dursun K. Desenler: Aslı - Turhan Selçuk. Bilgi Yayınları, Büyüklere Küçüklere Masallar dizisi 2, Bilinci basım 1966, Ankara, 200 sayfa 6 lira. İsteme adresi: Bilgi Kitabevi, Sakarya cad. 8 — Ankara

Türkiyede Ezop Masallarının sözü çok edilir de, bunların ne menem masallar olduğunu bilen pek yoktur. Herkes, kulaktan kapma da olsa, ikide bir "Ezop Masalları gibi" der durur. Oysa, Ezop Masallarını baştan sona, şöyle iyi bir çeviriden okuyanların sayısı gerçekten azdır.

Dahası var: Türkiyede büyükler kendilerini masal okumayacak kadar büyümüş sayarlar. Hepimiz kendimizi haddinden fazla büyümüş saydığımız için değil midir ki Türkiye topallayıp durmaktadır. Küçüklere gelince... Küçükler için de bir edebiyat olması gerektiği, nedense, türk eğitimcilerinin aklına pek gelmez. Gelmeyince de, böyle, Ezop Masalları gibi, kaynağı, yazarı bu ülkeden olan bir kişi bir yana itilir, unutulur, üstünde durulmaz, çocuklarımıza bol bol alameriken Red Kit'ler, Ten Ten'ler okutulur. Çünkü Ezop, halkı tiranlara başkaldırmaya kışkırtmış bir kimsedir ve bundan 2500 yıl önce bu yüzden öldürülmüştür. 200 yıl önce başını giyotinde harcayan Baböf bile. memleketimizde, yargılandığına göre, Ezop mu yargılanmayacak?..

Tüirkçede kısaca Ezop dediğimiz Aisopos, pek kesin olmayan bilgilire göre, İsadan önce 620-560 yılları arasında yaşamıştır. Bizim bugünkü Eskişehirin adı o zaman ne idiyse, işte Ezop orada doğmuş, Sisam adasından Iadmon adında birine köle diye satılmış, bir süre köle olarak yaşamış, sonra Atinaya gitmiş. Masallarını yazmaz, anlatırmış. Masallarının kahramanları hep Hayvanlar.

Ezop Masallarında öyle uzun uzun laflar yok. Hikaye kısadan, kestirmeden anlatılıyor. Ezopun adetiymiş, her hikâyenin sonunda bir de "kıssadan hisse" çıkartır, bunu Atina halkına anlatırmış. Zaten, gene pek kesin olmayan bilgilere görre, hayatına da böyle bir hikâyesinde verdiği kıssadan hisse kıymış. Kendisini Atinada öldürmüşler. Atina tiranı Peistratusayı yılana benzetiyor da Atına halkını bu tirana karşı ayaklanmaya kıştırtıyor diye...

Tarık Dursun K., Ezop Masallarından 100'den fazlasını türkçeleştirmiş. Daha doğrusu, yeni baştan yazmış. O aydınlık, pırıl pırıl türkçesiyle, Eskişehirli Ezopu tam anlamıyla türk diline kazandırmış. Turhanın nefis desenleriyle, özellikle Kurbağa desenleriyle süslenmiş Ezop Masallanın hayvan kahramanlarının yerine çevrenizdeki insanları koyunuz, göreceksiniz ki, ne kadar masal okuma çağını geçirmiş ve büyümüş olursanız olunuz, bu işten müthiş zevk alacaksınız. Tabii, kabiliyetiniz varsa, ders almanız da mümkündür.

Besim Üstünel

Dobra dobra!

KALKINMANIN NERESİNDEYİZ

Prof. Dr. Besim Üstünelin Türkiye kalkınması hakkında bilimsel incelemesi. Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayın Bürosundan sağlanabilecek olan bu kitap, Ankarada Sevinç Matbaasında 1966 yılında basılmıştır. Orta boy, 280 sayfa olup, fiyatı 15 liradır.

"İktisaden geri kalmış memleket" "az gelişmiş memleket", "kalkınma yolundaki Türkiye" gibi çeşitli sıfatlandırmalara tâbi tutulabilecek olan ülkemizin, özellikle 1960 Devriminden bu yana adı pek fazla edilen Plânlı Kalkınma.döneminde, kalkınmanın neresinde olduğu sorusu, akıllarda bir burgu gibi durmaktadır. Bir ara, Devlet Plânlama Teşkilâtı İktisadi Plânlama Dairesi Başkanlığını da yapmış olan Prof. Üstünelin kitabı, bu soruya cevap araması bakımından ilginçtir.

Aslında, Türkiyenin kalkınıp kalkınmaması sorunu ile aydınların dışında pek kimsenin ilgilendiği yoktur. Aydınlarımızın da çoğu, memleketimizin kalkınmasını kendi kalkınmaları ile karıştırmakta, kendi kalkınmalarını memleket kalkınmasından çok daha önemli bir sorun olarak duymaktadırlar. Arada ise bir takım kimseler ki bunların sayıları hayli azdır, memleket kalkınması üzerine düşünceler sıralamakta, kendi aralarında konuyu tartışmakta, "plân değil, pilâv isteriz" edebiyatının ötesine geçememiş her partiden politikacıya, cafcaflı bir takım lâflar etmek için malzeme hazırlamaktadırlar. Prof. Besim Üstünelin kitabı da kalkınmanın aslında bir masaldan ibaret olduğunu, uzun yıllar sonra bile Türkiyede, dönüp geriye bakıldığında, "az gitmişiz, uz gitmişiz.." denileceğini göstermektedir.

Prof. Besim Üstünel, bir takım bilim adamları gibi bilimsel anlaşılmazlığa, çok bilmişliğe bürünmeden, gerçekleri paldır küldür söylemekte, Türkiyenin bugüne kadar niçin kalkınamadığı, Özel sektör eliyle kalkınmanın mümkün olup olmıyacağı, yabancı sermaye ve dış yardımla kalkınmanın nasıl olacağı, kalkınmak için dış ticaretin devletleştirilmesinin şart olup olmadığı, siyasi partilerimizin kalkınma ve plân konusunda gerçekten bir görüşleri bulunup bulunmadığı gibi çeşitli soruları cevaplandırmaktadır.

Besim Üstünelin çeşitli sorulara cevaplar ararken vardığı sonuçların tümüne katıldığımızı söylemek zordur. Temelde de, teferruatta da ayrıldığımız noktalar vardır. Ama, kitap tüm olarak ele alındığı zaman görülen odur ki, sayın Üstünel, namuslu bir bilim adamının arayıcılığı içinde, meselelerin üstüne cesurca gitmiş, dünya görüşünün ışığı altında, kalkınma meselemizin, bugünkü haliyle tam bir çıkmazda olduğu sonucunu açıkca ortaya koymuştur. Üstelik, sorularına cevap ararken, her türlü şarklı kurnazlığının ve kuru edebiyatın dışında. gerçek bilim adamına yakışır bir yol tuttuğu için, kalkmıyoruz diyenler kadar, kalkınmıyoruz diyen demagogların da çok kere canına okumaktadır. Prof. Üstünele göre, benimsediğimiz ve tutturduğumuz kalkınma yolu ve yönetimi ile Türkiye, muhtemelen 2103 yılında çağdaş uygarlık düzeyine erişecektir!

İlhami SOYSAL

SOSYAL HAYAT

Komiteler

Başarılı sonuç

Beyaz keten tayyörlü sarışın kadın mikrofona yaklaştı, kelimelerin üzerine basa basa, yavaş yavaş, âdeta sohbet edercesine konuşmağa başladı:

"— Kampanya bitti, başarılı oldu. Ama unutmayalım ki, asıl amacımız, bütün insanlığın en fazla muhtaç olduğu bir elemanın, hemşirenin toplumda yerini bulması ve çok önemli görevini yerine getirebilmesi için yetiştirilmesidir. Bunun için hepimiz beraber ve hepimiz ayrı ayrı çalışacağız. Bu çalışmanın süresi, kampanyası yoktur. Demek ki işimiz burada bitmedi, devam ediyor. Sizlere, başarınız için teşekkür eder ve devam eden işinizde de yeni başarılar dilerim."

Sarışın kadına, büyük salonu dolduran alkış sesleri cevap verdi.

Olay, geçtiğimiz hafta Çarşamba günü, büyük bir kadın topluluğunun biraraya geldiği Otel Balinin alt salonunda geçti. Beyaz tayyörlü kadın, Kızılay Genel Merkez üyesi, yüksek hemşire Nermin Arpacıoğlu idi. Arpacıoğlu, Ankarada başarılı bir kampanya yapan Florence Nightingale Komitesi Yönetim Kurulu adına konuşuyordu. Başarılı sonuç bu şekilde kutlanırken, üyeler de bilanço dosyasını masadan masaya birbirlerine geçiriyorlar, muhtelif bölgelere ayrılan komitenin kazançlarını, bölge bölge, rakamlarla karşılaştırabiliyorlardı. Rekabet söz konusu değildi ama, daha az maddi imkâna sahip bir bölgeden, Altındağdan, en fazla paranın toplanmış olması ilgi uyandırdı. Altındağ, 20 bin küsur lira ile yarışı başta götürmüş, başkent hanımları, kampanya sırasında 86 bin 988 lira toplamışlardı. Senato ve Meclis yardımları da toplanınca, hasılat 100 bin liraya yaklaşacaktır. Bu paranın yansı, İstanbulda Florence Nightingale Hemşire Okuluna ilâve edilecek olan uygulama hastahanesine ayrılacak, yansı ile de Ankaradaki hemşire kolejleri öğrencileri için yaz dinlenme kampı kurulacaktır. Önce deniz kenarında gerekli arsa satın alınacak, sonra buraya tesis yapılacaktır. Ankara Valisinin eşi Melâhat Coşkunun başkanlığındaki komite, meslek kadınları ile sıkı bir işbirliği yapmış ve en önemli meselenin öğrenci hemşirenin iyi yetişmesi olduğu noktasında anlaşmışlardır. Başta Senato Başkanı Atasagunun eşi olmak üzere, bütün faal üyeler, o gün, Ankaralı öğrencileri bir yaz kampına kavuşturmanın sevinci içindeydiler. Çünkü henüz sıcaklar basmadığı halde, üyelerin hepsi terlemeye başlamıştı.

Üyeler, akşam geç vakit, hemşireleri tanıtmak üzere aldıkları daimi görevi devam ettirmek ve yeni bir kampanya için "gelecek yıl toplanmak üzere vedalaştılar.

Dernekler

Bir misafir

Sıcakların başlamasına rağmen bir türlü tatile girmek istemiyen ve bütün yıl, özellikle doğum kontrolü-aile plânlaması ve yetişkin kadının eğitimi konularındaki faaliyetlerini son günlerde yoğun bir hale getiren Üniversiteli Kadınlar Ankara Şubesi üyeleri, geride bıraktığımız hafta içinde, Dedeman Otelinin salonlarında toplandılar ve Batı Almanyadan gelen misafirlerine Ankaranın güzel ve değişik manzarasını gösterirken, bir yandan da büyük bir merakla misafirlerini dinlediler. Batı Almanyadan gelen misafir, 1965 yılında parlâmentoya seçilmiş bulunan Bayan Dr. Erika Wodf'tur.

Erika Wodf, parlâmentoya seçilmeden önce Nordrhein Westfalen eyaletinin çalışma bakanlığında müsteşarlık yapmış ve Avrupa Konseyi adına, türk işçilerinin yurda dönme şartları üzerinde bir rapor hazırlamak üzere yurdumuza gelmiştir. Özellikle sosyal siyaset ve aile sosyolojisi üzerinde çeşitli yayınları bulunan Dr. Wodf, aynı zamanda Düsseldorftaki alman Üniversiteli Kadınlar Derneği Başkanıdır.

Dedeman Otelindeki konuşmasında Dr. Wodf, "Batı Almanyadaki aile ve gençlik sorunları"nı inceledi, gelişen alman ailesinde bugün iki faktörün göze çarptığını, kadının, evin bütün sorumluluklarına aile reisiyle eşit şekilde katıldığım, bu arada çocukların yetiştirilmesinde de- Önemli rol oynadığını belirttik. Modern alman ailesinde bugün, eşler arasında, "ortaklık" kelimesiyle anlatılabilecek bir "ortak çalışma", havası yaratılmış ve Birinci Dünya Savaşında daha çok erkeğin otoritesinde bulunan aile, böylece, eşlerin eşit haklar ve görevlerle yürüttükleri demokratik bir idareye doğru gelişmiştir. Buna mukabil, alman ailesi, muhtelif faktörlerin etkisi altında, kendi içine dönük ve kapalı bir aile olmuş, eski misafirperverlik niteliğini bir dereceye kadar yitirmiştir. Türk işçilerinin de zaten başlıca şikâyetleri, almanların kendilerine evlerini kapalı tutmalarıdır. Aile bugün bütün dün-

Florence Nightingale Komitesi
Dinlenmeği hakettiler.

Tatlı Sözler

Konyada, Magnezi ve Ateş tuğlası Fabrikasının, şaşaalı bir şekilde yapılan, temel atma töreninde konuşan Başbakan Demirci, "Türkiyenin kalkınmasını konuşalım, birbirimizi kırmayalım" demiş. Bunlar, gerçekten, insanın içine ferahlık veren, milletin hasretle beklediği tatlı sözlerdir. Ama ben, şu anda, AP iktidara gelir gelmez kırılan, dökülen, partizan bir zihniyete kurban edilen, baskı altında ezilen bunca vatandaşımı düşünüyorum. Başbakan bilmelidir kir, 1966 Türkiyesinde meselâ bir memurun, faydalı olduğu işinden başka bir yere atanması, çoluk çocuğuyla, kış ortasında, boşuboşuna tedirgin edilmesi, "cezalandırılması" artık tabii sayılan bir olaydır ve, değil kendi siyasi kanaati, eşinin, çoluk çocuğunun siyasi kanaati bile, iktidarı ellerinde tutanlara böyle bir işlem için hak kazandırmakta, yeterli sayılmaktadır. Yine Başbakan bilmelidir ki, birçok yerde, bir işçinin işe alınması, o işçinin göstereceği liyakat belgelerine değil, taşıdığı parti etiketine, cebindeki kırat rozetine bağlıdır. Şimdi, birbirimizi kırmamak acaba, demokrasi anlayışına, yurttaşlık bilgisine aykırı böyle davranışlardan kaçınmak mıdır, yoksa bu gibi davranışları kabullenip, ses etmemek, hır çıkarmamak mıdır?

Birbirimizi kırmamak, memleket sorunlarına eğilen, sol kelimesini ağzına alan herkesi komünistlikle suçlamak, düzenlenmiş mitinglerle memleketin havasını bozmak, Türkiyeyi bütün dünyaya ikiye ayrılmış gibi göstermek, kardeş kavgasını körüklemek ve bu ipte canbazlık ederken, mürtecinin, nurcunun elini tutmaktan kaçınmak mıdır, yoksa bütün bu davranışları sineye çekip susmak, herşeye rağmen, memleket tehlikeli bir uçurumun kenarına sürüklense de, mücadeleden kaçınmak, fazla oy alanlara, inançlara rağmen teslim olmak mıdır?

Birbirimizi kırmamak acaba, Türkiye Cumhuriyetinin temelini atan büyük insanın eserini "tutunan devrimler ve tutunmayan devrimler" diye parçalamaktan, zedelemekten sakınmak, kara ve sefil saldırılarla Türkiyenin ileriye gidisini durdurmak istiyenlere karşı Cumhuriyet ilkeleri etrafında toplanmak mıdır, yoksa bütün bu yürekler acısı davranışları görmezlikten gelmek, eserin yıkılışını sessizce seyretmek midir?

Birbirimizi kırmamak acaba, 27 Mayısa karşı bir kin ve intikam programı güden, 27 Mayısın Anayasa temeline oturarak, onu kökünden koparmak emelini besleyen zihniyete meydan vermemek midir, yoksa yıllardanberi devam eden bu yeraltı faaliyetini oy toplama gafleti içinde hoş karşılamak, bağra basmak, Türkiyenin yarınım karanlığa doğru itmek midir?

Sonra, bir mesele daha var: Türkiyenin kalkınması ilmin ışığı altında mı tartışılacaktır, yoksa, Birleşmiş Milletlerin muhtelif raporlarında da belirtildiği gibi, Türkiyenin kalkınması için şart olan reformlar, belirli grupların çıkarına, inkâr edilerek, ilme, plân ve programa kapalı gözler, yalnızca politik amaçlara, yalnızca oylara mı hizmet edecek ve dün, "başka bir iktidarın teklifidir" diye Konyada lüzumsuz ve hattâ zararlı bulunan bir Magnezi ve Ateş tuğlası Fabrikası, İktidar değişir değişmez aynı ağızlar tarafından Konya için en lüzumlu yatırım olarak mı ilân edilecektir?

Evet, demokrasilerde muhtelif siyasi partiler, seçim kampanyası sırasında birbirleriyle ne kadar sert mücadeleye girişmiş olurlarsa olsunlar, seçimden sonra, olumlu tenkit görevi yanında, iktidarın inisyatifi elinde tutmasını da saygıyla karşılar ve memleket meselelerinin hallinde ona yardımcı olurlar. Ne var ki, iktidarın temel değerlere, en az muhalefet kadar saygı göstermesi ve rejimin üzerine, oturduğu esaslara, oy kazanmak pahasına da olsa, dokundurtmama görevini yerine getirmesi şarttır. Bu temel, bizde, Cumhuriyetin değişmez ilkelerine, 27 Mayıs Anayasasının getirdiği hukuk devleti ve sosyal devlet anlayışına tam ve samimi bir sadakattir. Esasen "oy"lar da bu temele dayanır ve ancak bundan sonrası için konuşabilir. Yoksa huzur ve kalkınma üzerindeki bütün temenniler "tatlı söz"ler olmaktan İleriye gidemez.

Jale CANDAN

yada yepyeni bir gelişim içindedir. Gençlik sorunları da elbette ki bu gelişimle yakından ilgilidir.

Hacettepe Gönüllüleri

Hacettepe Hastahanesi gönüllülerinin, geride bıraktığımız hafta içinde, Kavaklıdere Tenis Klübünde yaptıkları kermes her zamanki gibi ilginç oldu. Gönüllülerin hazırladıkları elişleri, pek çok küçük hastanın yüzünü güldürecek kadar gelir sağladı. Ev hayatına daima yeni, küçük buluşlar getiren bu kermes, ev kadınının işini kolaylaştırıcı bir takım malzeme ile ortaya çıkmıştı. Birkaç parçadan yapılmış şık çamaşır torbaları kirli çamaşırların birbirine karışmasını önlüyor, sonradan onları ayırmak gibi fuzûli bir işi ortadan kaldırıyordu. Tahtadan, yeni tipte askılarıyla mutfak tutakları hem daha şık, hem de daha kullanılıştı olmuştu. Önlük yerine ev elbiseleri hem şık, hem de çok pratikti ve kadına, evde iş yaparken şık ve cazip olmayı sağlıyordu. Küçük şık Örtüler, güzel çocuk elbiseleri, başa koymak için fistolu modern bandlar çok ucuz ve kullanılışlıydı.

Türkiye Kadınlar Konseyi

Dışişleri 4. Daire Müsteşarı Adile Aydanın başkanlığındaki Türkiye Kadınlar Konseyi üyeleri, geride bıraktığımız haftanın sonunda, Washington Restoranda ilginç bir misafiri ağırladılar. Misafir, Ankarayı ziyarete gelen Tunus Kültür Bakanı Klibinin genç eşi idi. Tunus Elçisi Ahmet Ben Arfanın eşinin de katıldığı yemekte Üniversiteli Kadınlar Derneği, Anneler Birliği, Soroptimistler Derneği ve muhtelif mesleklerden kadınlar temsil edilmekteydi. Her zaman olduğu gibi, tunuslu hanımlarla türk hanımlar hemen kaynaştılar ve yine, her zaman olduğu gibi, kadın haklarından, memleketlerindeki geleneklerden, kanunlardan bol bol söz. ettiler. Türkiyede kadın hakları kanunların tam himayesinde olmakla beraber, Tunusta kanunların teminatı altında olmıyan bazı kadın haklarının, uygulamada, aynı şekilde kuvvetle korunduğu anlaşılıyordu.

Haberler

Scherchen öldü

Geride bıraktığımız hafta içinde ajanslar, dünyaya küçük bir haber yaydılar. Tanınmış orkestra şefi Hermann Scherchen, Malipiero'nun bir operasını yönetmek üzere gitmiş olduğu Floransada, 12 Haziran 1966 Pazar günü ölmüştü. Ayın yedisindeki ilk temsilden sonra bir kalp krizi geçiren sanatçı, o gündenberi hastahanede yatıyordu.

20. yüzyılın en önemli şeflerinden biri olan Hermann Scherchen, ömrü boyunca 20. yüzyılın müziğine hizmet etmiş bir öncüydü. Eline ilk defa değneği Schönberg'in Pierrot Lunaire'inde almıştı, değnek elinden düştüğü vakit bir başka çağdaş bestecinin eserini yönetiyordu. Yetmişbeş yıl, akla hayale gelmez denemelerle, araştırmalarla doluydu. Hermann Scherchen, hemen daima, ayak basılmamış topraklarda yürümüştü. Harikulade bir kulak, olağanüstü bir vuruş tekniği, bilgi ve tecrübeyle yüklü bir beyinle birleşince en çetin cevizler bile Scherchen'in elinde çocuk oyuncağı haline geliyordu.

Ankarada, yaşı otuzun üstündeki müzikseverler, yıllarca önce Hermann Scherchen'in Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasıyla verdiği konserleri hiçbir zaman unutamamışlardı. Scherchen bir yıl arayla Ankaraya iki defa gelmişti ve ikinci gelişinde Beethoven'in dokuz senfonisini birden yönetmişti. O konserlerde Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası o zamanki adıyla "Cumhurbaşkanlığı Filarmoni Orkestrası" kendini aşmış, dinleyicilerin karşısına, müzikseverlerin alışık olduğundan başka bir hüviyetle, bir batı orkestrası hüviyetiyle çıkıvermişti. Sadece dinleyicileri değil, müzikçiler, orkestracılar da büyülenmişti. Scherchen'i Ankarada alıkoymak için o zaman her fedakârlık yapılmıştı. Ama Scherchen'in isteklerinin sonu gelmiyordu. Binlerce lira istedi, "olur" dediler; Ev istedi, "olur" dediler. Otomobil istedi, "olur" dediler. Şoför istedi ve... bardak taştı, "güle güle" dediler.

Aslında, o sıralarda Scherchen için Ankara çok küçüktü, yahut da Scherchen Ankara için fazla büyüktü. Scherchen gibi bir insanı bir taşra orkestrasını yetiştirmekten çok daha önemli görevler bekliyordu: Çağdaş müziğin damarlarına kan vermek, 20. yüzyılın müzik profilini çizmek ve dinleyicilerin çoğunluğu istemese bile, yeninin elinden tutmak... Zaten Scherchen'i dinleyiciler fazla ilgilendirmezdi. Ortaya attığı bir eser beğenilmiş veya beğenilmemiş, Scherchen umursamazdı bile. Provalarda besteciyle yaptığı çalışmalar, denemeler. Scherchen için konserden de, konserde el çırpan veya ayak vuran üç-beş dinleyiciden de daha önemliydi. Scherchen, *ömrü* boyunca kendi zevki, kendi ilgisi için çalıştı, sadece merak ettiği şeylere el attı. Hep yeni birşeyler bulmak, evdeki saati söken meraklı çocuklar gibi, bilmediği şeyleri kurcalamak için didindi ve belki kendi de farkında olmadan, günün birinde, duvarlar arasına sıkışmış, nefes alamıyan koca bir çağa pencere açan sayılı kişilerden biri haline geliverdi.

Usmanbaştan Mektup

Geçen hafta bu sayfalarda yayınlanan "Ah şu kültürlü müfettişler" başlıklı yazısı dolayısıyla, Usmanbaştan, Ankara Radyosu Batı Müziği Yayınlan Şefi ve dergimiz Musiki sayfası yazarı Faruk Güvençe hitaben yazılmış aşağıdaki mektubu aldık. Aynen yayınlıyoruz.

Geçen AKİS'te okudum, teftiş geçiriyormuşsunuz Radyoda. İyi. Ama, diskoteğinizde "Kwai Köprüsü" plâğı var diye bir orkestramıza bu parçayı çaldırtmak istememişi sayın müfettiş. Öyle ya, madem plâğı var "mükerrer" para ödenir mi? Tabii, arkası gelir bunun: Beethoven'in falan sonatının plâğı var, bir daha çaldırtamazsınız bunu bir türk sanatçısına, "mükerrer ödeme" olur. Kimbilir daha ne eğlenceli durumlarla karşılaşıyorsunuz şu sıralarda!.. Diyorum ki, şöyle bir ihbar yapsanız: "Stüdyo l'de piyano çalındı." Artık, açılsın tahkikat: "kim çaldı, nasıl çaldı?.", "Kaç paradır bir piyano, kim sorumludur bundan, nasıl ödiyecektir?", falan filân. Yıllarca tahkikat süredursun, siz, istediğiniz eserleri koyarak programlara, istediğiniz suistimali yaparsınız ötede!..

Şaka bir yana, böyle ince eleyip sık dokumak isteyen müfettişlere ufak bir tavsiyede bulunmadan geçemiyeceğim: Görevleri bakımından zorunlu bile olsalar, bilmedikleri konularda teftiş yapmaktan kaçınmalıdırlar. Yalnız bilmek mi? İşin bütün püf noktalarını da sindirmiş olmaları gerek. Sormalı sayın müfettişe: "Bravo! Güzel bir suistimal yakalamışsınız, kendinize göre. Ama, işin püf noktası var: Plâktaki 'Kwai Köprüsü' ile Stüdyo l'de çatanan köprü aynı köprü mü bakalım? Bunu hiç düşündünüz mü? Gerçekten, bir Konservatuvar öğrencisinin çaldığı hırsızlık anlamında değil, Chopin'le bir Rubinstein'in çaldığı Chopin aynı mı? Bir Rubinstein'la bir Cortot'nun çaldığı Chopin aynı mı? Değil tabii!.. Aynı olmadığı için, herkes bir daha, bir daha çalmıyor mu aynı eserleri? Müzik, kâğıt üzerinde notalarla parçaların adları değildir ki, çalmadır müzik. Bunları hiç düşünmemişseniz, yani Radyoda bir teftiş görevi alırken 'Radyo nedir, müzik nedir, program nedir, yayın nedir?', hiç düşünmemişseniz, nasıl yapabilirsiniz teftişi? Yıkılır gider işte, bütün teftişiniz. Hangi Bakanlık bu işten bir hayır bekliyorsa, hayrını görsün artık! Bir de 'yapıcı teftiş' falan gibi lâflar dolaşır ortalıkta, bilirsiniz değil mi? Yani teftişte hatalar belirtilmekle kalınmıyacak, aksaklıkların giderilmesi, daha verimli çalışılabilmesi için bir takım yollar da gösterilecek. Bakanlıklar bunu anlarlar 'yapıcı teftiş'ten. Belki sizinki de böyledir!"

Ah, Faruk, ah!

Bu mektubu sana yazdım ya, bir kopyasını da AKİS'e gönderiyorum, basılması ricasiyle. Ne olursa olsun, böyle önemli bir konuda gerçekten önemlisusmaya gönlüm razı olmadı. Bürokratlanmızın da düzeltilmesi gerek, elden geldiğince, müfettişlerin de teftişe ve tabii, yardıma ihtiyaçtan var özellikle radyo konusunda, hak veriyorum, öyle değil mi?

TİYATRO

Ankara

Festival ayı

Haziran ayı, yalnız Antalya ve diğer bazı illerimiz için değil, Ankara için de bir festival ayı oldu: önceden hazırlanmayan, kendiliğinden meydana gelen bir tiyatro festivali... Ankara Sanat Tiyatrosunda Eskişehirden İstanbula göç edip, başarılı oyunlarıyla geniş ilgi uyandıran, Halk Oyuncuları Birliği "Yılanların Öcü" ile "Şarkıcı Kız"ı oynarken, Avni Dilligil de Halk Tiyatrosu Topluluğu ile önce Küçük Tiyatroda, sonra Ulus Sinemasında, geçen mevsim İstanbulda afişten inmeyen "Kırmızı Fenerler"in süksesini, Ankarada da sürdürmeyi başardı.

Bu arada eski Arenacılar, Altan Karındaş - Cenk Güner ve arkadaşları, Yeni Sahnede Ankaralıların pek beğendikleri "Kargalar Okulu"-nu özellikle son temsillerde dolup taşan bir seyirci topluluğuna oynarlarken, Ulvi Uraz ve Kent Oyuncuları toplulukları da Ankaraya geldiler, birincisi Büyük Sinemada "Hababam Sınıfı" ile ikincisi Küçük Tiyatroda yeni bir İrlanda oyunu olan "Ver elini Yeni Dünya" ile bu renkli ve canlı festivali tamamladılar.

"Hababam Sınıfı"na rağbet

Gerçekten de, aylarca öncesinden oturulup düşünüle taşımla tertiplense bu kadar çeşitli, renkli ve kaliteli sanat topluluklarını ayni tarihler arasında Ankarada toplamak belki de mümkün olamazdı. Ama şimdi bu iş, başka faktörlerin etkisiyle, kendiliğinden oluvermiş, bundan da hem Ankaralı tiyatroseverler, hem misafir topluluklar yararlanmışlardır.

Bu festival havası içinde Başkentte en çok rağbet gören oyunlardan biri, Ulvi Uraz topluluğunun oynamakta olduğu "Hababam Sınıfı"dır. Güldürücü ve bir hayli mübalâğalı bir skeçler dizisinden öteye pek geçmemekle beraber, sahneye çıkarılan tiplerin canlılığı ve oyunun bütünü ile taşıdığı hiciv gücü, hemen her seyircide okul günlerine ait acı-tatlı hatıralar uyandıran bu güldürünün Ankarada da geniş seyirci topluluklarını kendine çekmesine yetti.

Kent Oyuncularında "Ver elini yeni Dünya"

Keskin bir mizah cambazlığı

Oyun : "Ver elini Yeni Dünya" (Philâdelfia, Here I Come); oyun 3 bölüm.
Yazan : Brian Friel.
Çeviren : Asûde Zeybekoğlu.
Tiyatro : Kent Oyuncuları topluluğu (Küçük Tiyatroda).
Sahneye koyan: Müşfik Kenter.
Dekor : Doğan Aksel.
Müzikleri düzenleyen : Vedat Abut.
Oynayanlar; Sema Özcan (Madge), Pekcan Koşar (Gareth O'Donnel I), Müşfik Kenter (Gareth O'Donnel II), Kâmran Yüce (S. B. O'Donnel), Candan İsen (Kate Doogan), Bülent Koral (Senatör Doogan), Şükran Güngör (Öğretmen Böyle), Ali Poyrazoğlu (Con Svreeney), Güler Kıpçak (Lizzy Sweeney), Erol Günaydın (Papaz Mick O'Byrne) v.s.

Konu : İrlandalı Brian Friel'in -1964 Dublin Tiyatro Festivalinde birincilik alan bu ilk oyunu, kısaca özetlemek gerekirse, "bir tem üzerinde varyasyon" denebilecek, ustalıktan çok derin bir duyarlıkla ve ince bir mizahla işlenmiş bir oyun, seyirci üzerinde güçlü bir müzik etkisi bırakan bir oyun, daha doğrusu bir "improvisation"... Tem: irlandalıların birçoğunu anayurtlarını bırakıp Amerikaya göçetmeğe zorlayan nedenler. Varyasyon: babaocağından belki büsbütün ayrılacağı gece Gareth O'Donnel'i babasından arkadaşlarına, sevdiği halde evlenemediği kıza varmaya kadar aralarında büyük küçük uçurumlar bulunan herkese ve herşeye rağmen doğup büyüdüğü yerlere, babaocağına sımsıkı bağlayan acı ve tatlı hatıralar...

Beğendiğim : İşlenen duyguların ve karakterlerin, genç yazarlarımıza örnek gösterilebilecek, gerçeklikleri, beşerilikleri. Oyunun genç kahramanı Gareth'in "görünen dış kişiliğini" canlandıran Pekcan Koşar ile "görünmeyen iç kişiliğini" yaşatan Müşfik Kenterin, aynı insanın iç ve dış dünyasını bir ipte oynayan iki cambaz gibi aynı kudretle veren nefis oyunları. Madge'de Sema Özcanın, O'Donnel Baba'da Kâmran Yücenin ve kısacık Öğretmen Böyle rolünde Şükran Güngörün, birer dantel inceliğiyle gerçekleştirdikleri, nüanslı, ifadeli kompozisyonları. Asude Zeybekoğlunun özenli, akıcı çevirisi.

Beğenemediğim : Dış aksiyonun hemen hemen hiç gelişmediği oyunda ikinci dereceden rollerin yeteri kadar işlenmemiş, bu yüzden gölgede kalmış olması... Doğan Akselin, oyunun havasından çok, turne için "taşıma" kolaylıkları ön plânda tutularak gerçekleştirilmiş biraz da aceleye gelmiş duygusunu veren dekoru...

Sonuç : Değişik çeşnide, duygular üzerine kurulmuş ince bir oyun. Çok iyi oynanan ve zevkle seyredilen bir oyun.

Lûtfi AY

Ida Lupino, Peggy Dow
Oyuncu, yönetmen vs...

Sinemacılar

Bir kadın yönetmen

Kadın kompozitör ne kadar azsa, sinemada kadın yönetmen de o kadar azdır. İsveçin oyunculuktan yönetmenliğe geçen Mai Zetterling'i, Amerikanın Shirley Clarke'ı, Fransanın Agnes Varda'sı, Danimarkanın eşi Jarne ile birlikte çalışan Astrid Henning-Jensen'i, bu az sayıdaki kadın yönetmenlerden birkaçıdır. Ama bunların en eskilerinden biri, daha çok oyuncu olarak tanıdığımız, Ida Lupino'dur. Bugün kırksekiz* yaşmda olan Ida Lupino, 1932'de Ingilterede oyuncu olarak girdiği sinemada 1948'den sonra yapımcılığı, 1950'den itibaren de yönetmenliği birlikte yürütmeğe başlamıştır. Ida Lupino, çok eski bir tiyatro oyuncusu soydan gelmektedir. Soyun bir kolu, îtalyamn Rönesans dönemindeki Lupino'lara uzanmaktadır. Soyun ingiliz kolu ise 18. yüzyıl sonlanna doğru İngiltereye yerleşmiştir. Ida Lupino işte bu soydan gelen oyuncu babanın, Stanley Lupino ile Connie Emerald'm kızıdır.

Lupino sahneye çıktığında onüç yaşındaydı. Bir yıl sonra yönetmen Allan Dwan, Lupino'ya, "Her First Affair - îlk Aşk Macerası" adlı filminde ingiliz oyuncu John Loder'in metresi rolünü verdi. Buna göre Lupino, aynı zamanda perdedeki Lolita'ların da ilki olmaktadır. Bu rolüyle büyük ilgi çeken Lupino, 1934 de Hollywood'a gitti. Anlaşmaya göre "Alice in Wonderland - Alice Hârikalar Diyarında" filminde Alice'i canlandıracaktı ama, bu tasarı suya düştü. Fakat Lupino Paramounf hesabına bir sürü filmde oynadı.

Parasızlığın yarattığı yönetmen

Tda Lupino'nun yönetmenliğe geçişi bir tesadüfün ve bir zorunluğun eseri oldu. Lupino, 1948'de, ikinci eşi Collier Young ile ucuz filmler meydana getirecek küçük ve bağımsız bir film şirketi kurmuştu. "Emeralds Productions" adını taşıyan şirket, Hollywood'un üçüncü, dördüncü derecede filmlerini çeviriyordu. Lupino şirket için bir senaryo yazdı. "Not Wanted • İstenimyen" adını taşıyan bu filmde amatör oyuncular oynıyacak ve film Hollyıvood için son derece ucuz sayılan 100 bin dolara çıkacaktı. Filme Elmer Clifton başladı, ama çevirim sırasında bir kalb krizi geçirdiği için yanda bıraktı.. Şirket yeni bir yönetmene para veremiyecek kadar parasız olduğundan, Ida Lupino ister istemez yapımcılıkla birlikte yönetmenliği de yüklendi ve yurdumuzda "Sevgiden Sonra" adıyla gösterilen ilk filmini çevirdi. Lupino o zamandanberi yönetmen olarak 10 film çevirmiştir. Ayrıca televizyonda da birçok film serileri hazırlamıştır.

Son olarak Hayley Müls ve Ro» salind Russell ile "The Trouble

With Angels"i çeviren Ida Lupino, kadın yönetmenlerin azlığından şikâyet etmekte, başka kadınların da yönetmenliğe geçmelerini istemekte, "çünkü bazan kendimi bu meslekte yapayalnız hissetmekteyim" demektedir.

Yönetmen olarak kadın oyuncuları mı, yoksa erkek oyuncuları mı daha kolay yönettiği sorusuna Lupino, "Herhalde benim için kadınları yönetmek daha kolay. Ne de olsa aramızda bir çeşit suç ortaklığı kuruluyor. Erkeklere gelince, her şeyden önce bir kadının erkeklere emir vermesini doğru bulmam. Bundan tiksinirim. Erkeklerle başa çıkmanın başka yolları vardır. Meselâ 'sevgilim çılgınca bir fikrim var, ne dersin?' veya 'nasıl, bu hoşuna gidiyor mu?' diye sorarım. Herhalde bir kadın kocasından kürk manto isterken ona bağırıp çağırmakla işe başlamaz, değil mi?" diye cevap vermektedir.

Kadın yönetmenlerin sinemaya" neler getirebileceği sorusuna Lupino biraz çekingen bir karşılık vermektedir: "Bu güç bir soru, çünkü fazla kadın sinemacı yok" diyen Lupino, şöyle devam etmektedir: "Bu konuda basmakalıp sözlerle yetinip şöyle demek gerek: Kadın yönetmenin içten ve tatlı bir hikâyeye bir erkekten daha çok incelikverebilmesi mümkündür."

İtalya

İtalyan "Oscar"Iarı

İtalyan "Ulusal Sinema Endüstrisi Birliği" -ANICA- her yıl dağıttığı "David Donatello" ödüllerinin bu yıla ait olanlarını açıkladı. İtalyan "Oscar"larının en iyi yönetmen ödülünü Alessandro Blasetti "Io, Io e gli latri" filmi, Pietro Germi de "Signore e signori" filmiyle paylaştılar. Bilindiği gibi, Germi'nin bu filmi, geçenlerdeki Cannes film festivalinde de en iyi film ödülünü bir fransız filmiyle paylaşmıştı.

Bu yılın en iyi kadın oyuncusu, "Giulietta degil spiriti" filmindeki rolüyle Giulietta Masina, en iyi erkek oyuncusu da "Fuma di Londra" filmindeki rolüyle Alberto Sordi seçildiler.

Yabancı filmlere gelince; "David Donetollo" ödülünün en iyi yönetmene verilenini, amerikalı yönetmen John Huston "Bible" ile kazandı. En iyi kadın oyuncu ödülü "The Sound of Music"teki rolüyle Julie Andrews'e, en iyi erkek oyuncu ödülü de "The Spy That Came in From the Cold" filmindeki rolüyle Richard Burton'a verildi.

İtalyan Oscar'ları, önümüzdeki ay düzenlenecek büyük bir galada kazananlara dağıtılacaktır.

Festivaller

Berline doğru

Bu yıl yapılacak 16. Uluslararası Berlin Film Festivali 24 Hazirandan S Temmuza kadar sürecektir. Açılış töreni Şarlottenburgda yapılacak olan bu festivale şimdiye kadar 35 ülke katılacaklarını bildirmişlerdir. Bunlar arasında ilk defa olarak Gine de yer almaktadır. 16. Berlin Festivaline katılacak filmler henüz belli değilse de, bu yıl özellikle İskandinavya ülkelerinin çok sayıda film göndereceklerı bildirilmektedir. Zaten Cannes ile Venedik arasında kalan Berlin Film Festivaline "büyük sinema ülkeleri" ya pek rağbet etmemekte, ya da önemsiz filmlerle katılmaktadırlar.

Bütün ağrılara karşı...

BOYUN TUTULMASI
BAS AĞRISI
DİS AĞRISI
LUMBAGO
SİYATİK
ROMATİZMA
ADALE AĞRISI

BAS ve DİS
NEZLE
GRİP
GRİPİN
KININLI
GRİPİN
GRİPİN

Fazla yorgunluktan ve soğuk algınlığından ileri gelen ağrılara karsı GRİPİN faydalıdır. GRİPİN, baş, diş, sinir, lumbago ve romatizma ağrılarını teskin eder. GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir.

GRİPİN

BİR TÜRK AYDININ KİTAPLIĞI İÇİN OLMAZSA OLMAZ ESERLER

AKİS YAYINLARI, çıkar çıkmaz "best-seller = en çok satan kitap„ olan şeref listesini iftiharla takdim eder.

1 **İSMET PAŞAYLA 10 YIL**
Birinci Cilt (1954 - 1957 Yılları)

Bu kitap Türkiyede görülmemiş bir ilgi topladı ve ilk dört ayı içinde dört baskısı yapıldı.

2 **RUS GELDİ AŞKA, RUSUN AŞKI BAŞKA**
Gezi Notları

Bütün kitap tenkitçileri ve fıkra yazarları bir noktada ittifak ettiler : "Şimdiye kadar Sovyetler Birliğini hiç kimse böyle anlatamamıştır ve daha uzun yıllar anlatamayacaktır„

3 **İSMET PAŞAYLA 10 YIL**
İkinci Cilt (1957 - 1960 Yılları)

Yeni çıkan ve şu anda Best-seller listelerinin 1 numaralı sırasını işgal eden bu kitap Türkiyenin 1960 ihtilaline nasıl gittiğini ve İsmet Paşanın ihtilalden evvel, ihtilâl ve ihtilâlcilerle münasebetinin ne olduğunu ilk defa olarak açıklamaktadır

AKİS YAYINLARI

AKİS YAYINLARININ özelliği: En kıymetli eserler, en nefis kapak içinde ve en mükemmel baskıyla...

BÜTÜN KİTAPÇILARDA BULUNUR